د انګرېز جاسوس

مستر همفر

خاطرات

د انګرېز جاسوس

مستر همفر

خاطرات

سريزه

عثماني امپراطوري د نورو په مقابل کې د مسلمانانو يوه سياسي او پوځي هڅه وه،چې د مسلمانانو برم پرې خوندي و او شمله يې پرې هسکه وه؛خو د اسلام دښمنانو ددې هڅې د ځپلو لپاره پروګرامونه جوړ کړل،چې په پايله کې مسلمانان؛لکه يتيمان شول،په نړيوال ډګر کې يې خپل هويت له لاسه ورکړ او په فلسطين کې يې د اسرائيلو په نامه صهيونيستي دولت جوړ کړ،چې ددې دولت په جوړېدو د مسلمانانو پر وړاندې د مسيحيانو او يهودانو عملي يووالي تحقق وموند. ښه نو اوس پوښتنه پيدا کيږي،چې دا چارې يې د چا له لارې وکړې؟د عثماني امپراطورۍ د راپرځېدو پر تاريخ له پوهېدو جوتيږي،چې يو "عربي شيخ " په دې راپرځېدو کې مهمه ونډه درلوده،چې ددې کتاب لوستل به مو د مسئالې په ګوت ګوت وپوهوي.

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب مشخصات:
د کتاب نوم: انگریز جاسوس، مستر همفر- خاطرات
د چاپ کال:۱۳۸۹
د چاپ شمیر: ۳۰۰۰ ټوکه
بیه: ۳۰ افغانۍ

لومړی یادداښت:

د بریتانیا ستر دولت له همېشه راهیسي د یوې داسې امپراطورۍ جوړول په لټه کې و،چې د ختیځ له لوري مدیترانې نه د هند د سمندر تر لویدیځه پورې سیمې تر لاسه کړي،چې همدا اوس خپلې پخوانۍ هیلې ته رسېدلی دی.

سره له دې،چې زموږ د هېواد خاوره په هندو چین او منځني ختیځ کې زموږ له مستعمرو نه ډېره لږه ده.

دا صحیح ده،چې موږ په رسمي توګه پر دغو هېوادو واک نه لرو او په ښکاره د دغو هېوادو حکومت په خپله د سیمې د استوګنو له خوا اداره کیږي؛خو په واقعیت کې د د غو هېوادو د حکومتي چارو چلوونکي زموږ سیاستونه تطبیقوي او په دغو هېوادو کې زموږ سیاسي غوښتنې بر لاس دي ان،چې له دوی نه د هر یوه راپرځول زموږ په لاس کې دي.

له دې امله نو موږ ته پکار دي،چې په دوو خبرو کې غور وکړو:

۱_ په دغو هېوادو د بشپړ سیاسي واک داسې ادامه چې لږه سستي هم پکې ونشي.

۲ _ په هغو هېواد کې،چې لاس مو ترې لنډ و، د واک او ځواک داسې ثابتول،چې هغوی هم له خپلو مستعمرو سره یو ځای کړو.

د بریتانیا د مستعمراتو وزارت زموږ په مستعمره سیمو او هېوادو کې د ا ستعماري اهدافو لپاره داسې ډلې جوړې کړي، چې د دې پلان په پلي کولو کې یې پوره لاس پیدا کړ.
زه له هغو کسانو څنې وم،چې په دې برخه کې مې پوره پرمختګ وکړ. او په دغه وزارت کې د کار له پیله د وزیر په باوري کسانو کې شمېر وم.
څه موده راته د هند د ختیځ شرکت مدیریت راوسپارل شو، دغه شرکت په ښکاره خو یوه موسسه وه؛ خو په حقیقت کې یې د نیمې وچې پر پراخې خاورې زموږ واکمنۍ ته لار هواروله.
د بریتانیا حکومت پر هندوستان د خپل واک د دوام په باب پوره ډاډه و او په دې برخه کې یې څه اندېښنه نه درلوده؛ځکه هندوستان یو داسې هېواد و،چې له مختلفو قومونو، ژبو او سره مخالفو دینونو جوړ و او د همدغو اختلافاتو او رنګارنګي موجودیت پر دغه هېواد زموږ د واک د ټینګښت سبب و.
همداراز د بریتانیا دولت په چین کې هم د استعمار د ادامې په باب اندېښمن نه و؛ځکه په دغه سیمه کې بودایي دین او شهنشاه پرستي دود وه،دا داسې څه نه وو،چې د بریتاینا استعمار ترې ویرېدلای وای؛ځکه دا دواړه مړه قوامین او دینونه وو،چې له هماغه باطني او د ننینو چارو سره یې کار و او د ژوندانه د چارو له روزنې سره یې څه کار نه و، لنډه دا چې

د د غو دوو سيمو په خلکو کې د ملي شعور د پيدا کېدو وېره نه وه.
ځکه په دغو دوو سيمو کې يې د خپل واک په باب څه انديښنه نه درلوده؛خو داسې هم نه وه،چې ګڼې موږ په دغو دوو سيمو کې خپلې نقشې داسې عملي کولې،چې په دغو هېوادو کې دې همېشه ناپوهي، اختلاف او وخت ناوخت ناروغۍ خپرې وي او د دغو سيمو د استوګنو لټي او د ماغي نيمګړتياوو موږ په دې بريالي کړي وو، چې په اسانۍ خپلې نقشې له انديښنو پرته او له نظرونو نه پټې عملي کړو.
خو د دې پر عکس په اسلامي هېوادو کې همېشه انديښمن وو، که څه هم له دغه رنځو رسړي (عثماني امپراطورۍ) سره يو لړ داسې تړونونه لاسليک کړای شول،چې ټول زموږ په ګټه وو او د مستعمرو د وزارت د متخصيصينو د نتيجې له مخې دا رنځور وروستۍ سلګۍ کوي او همداسې مو په پټه د ايران له حکومت سره ځينې تړونونه لاسليک کړای شول،چې په هغه هېواد کې زموږ د سياست د پياوړتيا سبب شول او يو زيات شمېر جاسوسان مو په دغو هېوادو کې ګمارلي وو، چې رشوت پکې رواج کړو او اداري فساد ته مو لار هواره کړه. د دغو هېوادو مشران مو له ښکليو ښځو سره روږدي کړل او اخر د دغو دواړو هېوادو په تل کې زموږ د استعماري نفوذ لار پرانېستل شوه؛ خو بيا هم ډاډه نه وو،چې د دغو دواړو هېوادو د ټولو چارو واګې به تر لاسه کړو او دا له څو خواوو:

۱ _ د اسلام معنوي پیاوړتیا او د مسلمانانو په روح کی د اسلام نفوذ: ځکه مسلمانان په اسلام دومره ټینګ دي؛ لکه مسیحیت،چې د کشیشانو او رهبانانو په روح کې اغېزلی دی. رهبانان په مسیحت دومره ټینګ دي،چې روح بې له بدنه وتلای شي؛خو مسیحیت ترې نه وځي. زموږ لپاره د ایران مسلمانان (شیعه) ډېر خطرناک وو؛ځکه هغوی مسیحیان ناولي او پلیت ګڼي او مسیحي د شیعه وو په نزد د بدبویه ناولتیا یوه ټوټه ده،چې که په لاس یا بدن پورې ونښلي؛ لرې کول یې پکار دي؛ نو ځکه ورسره ګډون نه شي کېدای.

له یوه شیعه نه مې پوښتنه وکړه، چې تاسې ولې له مسیحیانو سره داسې یاستئ؟

و یې ویل: د اسلام پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم هوښیار سړی و او غوښتل یې کافر په اسلامي ټولنو کې په داسې تنګسه کې وي، چې پخپله دعامې کرکې احساس وکړي او ښایي د کرکې او حقارت دغه احساس د دي سبب شي،چې اسلام ته رامات شي (۱) او دغه ناولتیا یوازې د مسیحیانو په باب نه ده؛بلکې د شیعه په منطق کې هر کافر ان مجوسیان (پخواني ایرانیان) هم ناولي دي. بیا مې ورته وویل: ستاسې دا خبره صحیح؛ خو مسیحیان ولې ناولي ګڼئ؟ هغوی خو نبوت،خدای او قیامت مني؟ ویې ویل: دا له دوو پلوو: یو خوا دا، چې هغوی د حضرت محمد پیغمبري نه مني او په دعوی کې یې دروغجن ګڼي. بله دا،چې هغوی د خدای په پیغمبرانو

پورې ناروا توروونه تړي او وايي،چې حضرت مسيح عليه السلام شراب څښبي. ما ورته په حيرانتيا وويل: داسې نه ده،مسيحيان داسې نه وايي. هغه راته وويل: ته نه پوهېږې،په مقدس کتاب (انجيل) کې همداسې راغلي دي. زه چپ شوم، سره له دې،چې پوهېدم دويمه خبره يې دوروغ ده (۲) خو لومړۍ خبره يې سمه وه، خبره مې ورسره له دې امله ونه شاربله،چې شکمن راباندې نشي؛ځکه ما ورته ځان مسلمان ښوولی و او له خپل اصلي دين سره مې د تعصب له ښکاره کولو نه ډډه کوله.

بل دا،چې اسلام يو وخت د ژوندانه او واکمنۍ دين و او گرانه وه، چې دا ښاغلي مې پوهولی وای،چې ته نوکر او مريي يې؛ځکه د باداري هغه غرور،چې يو وخت لومړي مسلمانان د نړۍ پياوړي او ځواکمن وو، همېشه د دوی په مغزو کې دا کېنوله،چې د نړيوالې واکمنۍ لپاره هڅې وکړي، که کمزوري او بې ارزښته هم وي او زموږ لپاره گرانه وه،چې په اسلامي تاريخ کې داسې لاس ووهو،چې مسلمانان سره و نه پوهېږي،چې دوی يو وخت د نړيوالې مشرۍ او باداري څښتنان وو او دا هم راته گرانه وه،چې دا ورته وښيو،چې ستاسې هغه تېره لويي او واکمني بېرته د راستنيدو نه ده او په دې توگه مو دوی له دې فکره ايستلی وای.

۳ _ دا هم وه،چې موږ د عثماني او ايراني حکومتونو دسستۍ په دوام هم ډاډه نه وو او نه په دې،چې دوی دې راوېښ

نشي؛بلکې دا وېره وه،چې هغوی ناڅاپه له هغو نقشو نه خبر نشي،چې موږ د هغوی پر هېواد د زور تسلط لپاره جوړې کړې وې او د عملي کېدو په حال کې وې.که څه هم دغه دواړه دولتونه په ناپوهۍ او کمزورۍ کې ډوب وو،چې د پاڅېدو او ویښیدو وس یې نه درلود؛خو بیا هم د خپل هېواد پر حالاتو واکمن وو او پیسې او وسلې ورسره وې او تقریبا په خلکو کې نغښتې وو؛ نو ځکه ترې وېره کېده.

٤ _ بله ستره اندېښنه او نارامي مو زمونږ تر لاس لاندې اسلامي هېوادو له مسلمانانو علماوو نه وه، د الازهر، عراق او ایران علماء زموږ د هیلو په پرمختګ کی لوی خنډ وو، که څه هم هغوی د ورځني ژوندانه اصلونو ته ارزښت نه ورکاوه او یوازنۍ موخه یې هغه جنت و، چې خدای ورسره ژمنه کړې وه او ډېر لږ هم له خپلو اعتقادي اصولو څخه نه تېرېدل او ملت په همدوی پسې روان و. ایراني او عثماني پادشاهان هم ترې سخت وېرېدل. البته سنیانو د خپلو علماوو دومره خیال نه ساته او خپل ټول دیني،اعتقادي او معنوي عشق یې سلطان او شیخ الاسلام ته راغونډ کړی و؛خو شیعه ګانو خپل معنوي او روحاني عشق یوازې په علماوو پورې تړلی و. دغه ایماني توپیر دومره نه و،چې پر دغه هېوادو د بریتانیا د مستعمرو د وزارت اندېښنه کمه کړي. دا په اسلامي هېوادو کې زموږ د استعمار د تسلط په پرمختګ کې یو لړ مشکلات وو،چې د

مستعمرو وزارت؛ بلکې ټول سیاستپوهان او د بریتانیاد حکومت غړي یې اندېښمن کړي وو.
د دغو مشکلاتو د هواري لپاره مو زیات کمیسیونونه او غونډې جوړ کړې؛خو هر ځل به تر ډېرو خبرو وروسته څه نتیجې ته نه رسېدو او لار به مو بند ښکارېده او هغه راپورونه،چې په دغو هېوادو کې زموږ د جاسوسانو له خوا رارسېدل، ټول نا امیدوونکي وو او د دغو ټولو غونډو نتیجې صفر؛ بلکې تر صفره هم ښکته وې؛خو موږ بیا هم نا امیده نه وو او ځان مو یوې اوږدې ساه او اوږده صبر ته تیاراوه.
ښه مې یاد دي،چې په یوه کنفرانس کې،چې په همدې غرض جوړ شوی و او په خپله د مستعمرو وزیر مشر کشیش او د وزارتونو خبریالانو پکې ګډون کړی و او خبرې پکې درې ساعته روانې وې؛خو څه ترې جوړ نه شول. کشیش وویل:
"ګرانو ! خپه کېږئ مه ! عیسی مسیح علیه السلام پر حالاتو لاسبری نه شو او دین یې نړیوال نه شو؛خو د درې سوه کلن رنځ، کړاو او شهادت تر زغملو وروسته،چې ده او ملګریو یې وزغمه کېدای شي، عیسی مسیح په خپله ملکوتي توجه سره موږ ته وګوري او د کفارو په له منځه وړلو کې مو بریالي کړي.که سل کاله وروسته هم وي؛نو په هرحال کې باید پر خپله موخه ټینګ ایمان ولرو او ځانونه په هر راز وسایلو سمبال کړو او په محمدي ټولنو کې د مسیحیت د خپرولو لپاره

هڅه وکړو.که څه هم نتیجه يې پيړۍ پيړۍ وروسته وي.هو پلرونو زامنو ته کرلي دي."

يوه ورځ په وزارت کې يوه ستره غونډه جوړه شوه،چې په بريتانيا، روسيه او فرانسه کې زموږ ټول جاسوسان او کارمندان پکې وو، زما لپاره په دغه غونډه کې ګډون ډېر ارزښتناک و او دا له وزير سره د خاص ارتباط له ا مله وو.

په دغه غونډه کې د محمديانو په مشکلاتو خبرې کېدې او د هغوی د بې لارې کولو او په عقايدو کې يې د درز اچولو په باب خبرې کېدې او دا خبره په يوه خوله کېده،چې لکه اسپانيا خپل زاړه مذهب (مسيحيت) ته ورستنه شوه، پکار ده،چې د هرې سيمې مسلمانان هم له اسلامه مخکې خپل مذهب ته واړول شي؛خو له دې غونډې نه،چې څه نتيجې تر لاسه شوې، ډېری په زړه پورې نه وې او ما د غونډې ټولې هغه خبرې اترې او مناقشې د "مسيح ملکوت" په نامه کتاب کې راخېستې دي. البته د هغې مضبوطې او پياوړې ونې (،چې جرړې يې له ختيځ نه تر لويديځ پورې غزېدلي) له بېخه را ايستل ډېر ګران دي؛ خو انسان بايد ګران او سخت مشکلات هم هوار کړي.

مسيحيت په نړۍ کې د خپرېدو لپاره راغی او دا ژمنه د مسيح ده؛ خو محمد (ص)،چې بريالی شو او خپل تعليمات يې پر نړۍ خپاره کړای شول،په دې،چې يو څه ورسره د نړۍ حالاتو او د ختيځ او لويديځ د امپراطوريو د ځوړتيا او انحطاط مرسته وکړه؛خو هغه شرايط له منځه ولاړل او خبره سرچپه او

پرعکس شوه، اوس محمدیان په نړی له پاسه مخ پر ځوړ را روان دي او مسیحي هېوادونه د پر مختګ، صنعت او قدرت پر لوړو ولاړ دي او هغه وخت رارسېدلی،چې له محمدیانو خپل د څو پیړیو بدل او غچ واخلو او خپل له لاسه وتلې شان له محمدیانو راستون کړو (۳).

دويم يادداښت

پر ۱۷۱۰ ميلادي کال د بريتانيا د مستعمرو د وزارت له خوا د اسلامي ملت د بيا لرې کولو د لارو چارو د څېړنې لپاره په لس کسيزه ډله کې مصر،عراق، تهران، آستانې او حجاز ته واستول شوم. هغه نورو (۹) کسو هم زما غوندې پر اسلامي هېوادو د بريتانيا د غلبې په برخه کې خاص فعاليت درلود.د وزارت له خوا راته ښې پوره پيسې، معلومات او جوړې شوې نقشې راکړ شوې او د پادشاهانو، حکامو، د قبايلي مشرانو او علماوو نومونه يې رازده کړل،د خدای په امانۍ په وخت مې سکرتر سره خپلې خبرې نه هېرېږي،چې ويل يې:

" پوه شئ،چې زموږ د هېواد راتلونکی برى په تاسې پورې اړه لري، څومره زور،چې لرئ، د هدف د پرمختګ په لاره کې يې ولګوئ."

زه د عثماني امپراتورۍ د پايتخت "استانې" ښار پر لور،چې هغه وخت د اسلامي خلافت مرکز ګڼل کېده،روان شوم او دغلته زما د ورتګ وجه داوه،چې زه د مسلمانانو له دغو دريو (عربي، فارسي، ترکي) ژبو نه په ترکې ژبه ښه بلد يم.البته د ژبو زده کړه بيل شی دی او پر ژبه داسې تسلط،چې د ژبو والو او اهل زبانو په څېر وويل شي، بيل شی دی.ژبه په لږه موده کې زده کېدای شي؛خو پوره تسلط پرې وخت غواړي او هغه څه،چې ماته مهم وو، دا وو،چې هر هېواد ته له ورتګ سره بايد داسې خبرې وکړم،چې خلک مې د هغې هېواد استوګن

وگړنی او بدگومانه راباندې نشي،داسې ډېر له دې نه وېرېدم هم نه،؛ ځکه مسلمانان ډېر په دې خبرو پسې نه گرځي او پر هر چا د ښه گومان کوي؛ځکه پېغمبر يې دستور ورکړې،چې له بدبينۍ نه ډډه وکړي. (٤) هغوی زموږ غوندې نه دي، که پر څه يې شک راشي، شک يې ژر له منځه ځي.له بلې خوا د ترکيي دولت د پوليس او اطلاعاتو مرکزونه دومره سمبال نه دي،چې له له واره جاسوس وپېژندلای شي. له دې پلوه هم عثماني دولت ډېر کمزوری و.

لنډه دا،چې تر يوه اوږده سفر او لرې مزله او ډېرو کړاوونو تر زغملو وروسته (استانې) ته ورسېدم.پر ځان مې محمد نوم کېښود او جومات ته ولاړم، جومات د عبادت لپاره د مسلمانانو د راغونډېدو ځای دی. ما ته د مسلمانانو په جومات کې په زړه پورې خبره،منظمه ناسته او خاص نظافت و،چې په عبادت کې يې ليدل کېده، له ځان سره مې وويل:ايا دا له وجدانه لرې نه ده،چې داسې دين سره مبارزه وکړو؟ او ازادي او ښيگڼې يې له منځه يوسو؟ ايا موږ ته مسيح دا امر کړی دی؟ نژدې دغو افکارو په زړه کې مې بدلون راوستی و، ناڅاپه وبوږنېدم او له واره مې ځان له دغو شيطاني سوچونو ازاد کړ او خپل عزم او اراده مې لا پسې پياوړې کړه،چې تر وروستي حده به دا لار پر مخ بيايم.

په جومات کې له يوه نيمزالي عالم سړي سره مخ شوم (احمد افند) نومېده، ډېر پاک سپېڅلی او نيت په خير سړی و،چې په

خپل هېواد کې مې په کشیشانو او دیني خلکو کې داسې څوک نه و لیدلی. شیخ شپه او ورځ دا هڅه کوله،چې ځان د پیغمبر په څېر وښیي او د ژوندانه په ټولو اړخو کې یې پیغمبر خپل مخکښ او لارښود ګڼلی و، او،چې د پیغمبر نوم یې اخیسته؛ نو سترګې به یې له اوښکو ډکېدې. له نېکه مرغه له شیخ سره د خدمت په ټولنه کې رانه شیخ یو ځل د اصل، نسبت او وطن پوښتنه ونه کړه او ماته یې محمدي افندي وایه او،چې رانه خبر شو،چې زه په دې ښار کې مسافر یم؛ نو بیا یې ډېره لورینه راباندې کوله؛ځکه ما ورته ویلي وو،چې زه مسافر یم، مورو پلار مې مړه دي؛خور او ورور هم نه لرم، البته یو څه شته راته پاتې دي چې زه غواړم په هغو پیسو یو څه کار وکړم او قرآن زده کړم؛ نو ځکه د اسلامي امپراتورۍ مرکز ته راغلم،چې هم دین وګټم او هم دنیا. شیخ زه کېنولم او یوه خبره یې راته وکړه،چې ما دلته کټ مټ ولیکله: ستا احترام له څو اړخو په ما واجب دی:

۱_ یو خو ته مسلمان یې او مسلمانان سره ورونه دي.

۲ _ته میلمه یې او رسول الله فرمایلي دي،چې د میلمه درناوی وکړئ.

۳ _ته د علم زده کوونکی یې او اسلام د علم د زده کوونکي د درناوي او عزت په باب زیات ټینګار کړی دی.

٤ _ ته غواړې حلال کسب و کار وکړې. په حدیث کې دي،چې کاسب د خدای دوست دی.

زه په دغو خبرو حيران شوم، له ځان سره مې وويل: کاشکې مسيحيت دغه روانه حقايق په خپلو تعليماتو کې ځای کړي وای او حيرانتيا مې زياته وه،چې اسلام نو بيا له دې ټولو حقايقو او لوړو اهدافو سره دومره کمزوری او بېوسي ولی دی؟ او مسلمانان په دغو خواشينوونکي انحطاط سره د مغرور حکومتونو په منګولو کې نښتي دي؟

شيخ ته مې وويل: غواړم قرآن زده کړم. شيخ زما د دې ارمان د درناوي او خوشالۍ لپاره پخپله زما استاد شو او قرآن يې راته له حمد" الحمد الله" نه شروع کړ او مطالب يې راته ټکی په ټکی تفسيرول، د شيخ غوندې راته د قرآن تلفظ ګران و، کله به دا ګرانه نوره هم ګرانه شوه. ښه مې ياد دي،چې د قرآن دا جمله (علی امم من قبلک) مې له لس وارې تکراره وروسته زده کړه؛ځکه شيخ ويل: دا جمله بايد داسې ووايې چې په يو بل کې د ميمونو له ادغام نه اته ميمونه نور جوړ شي. خير هر څه، چې وو،په دوو کلو کې مې پوره قرآن له سره تر پايه ولوست.

شيخ به چې هر ځل قرآن لوسته،اودس به يې کاوه او ماته به يې د اوداسه ويل او دواړه به مخ پر قبله کېناستو او دې به مشغول شو. د يادونې وړ ده،چې اودس د مسلمانانو په نزد د ځان او لاسونو داسې مېنځل دي،چې لومړی صورت مينځي (استنجا مراد ده) بيا تر څنګلو پورې ښې لاس او بيا کيڼ لاس، بيا پر سر، غوږونو اورمېږ لوند لاس راکاږي او بيا پښې وينځي

او ویل یې: چې لومړی باید انسان په خوله اوبه واچوي او بیا لړې پړې ته تېرې کړي او بیا په اوداسه لګیا شي. زه له یوازیني کاره چې مجبور وم، د مسلمانانو په څېر یې وکړم او ډېر پرې زهیرېدم، مسواک و او مسواک د غاښونو د پاکولو لپاره په خوله وهل کېدونکی یوه ټوټه لرګی دی از زه پوهېدم، چې دا لرګی غاښ،نه خرابوي او کله خو اوری هم ویني کوي؛ خو زه یې په کولو مجبور وم؛ ځکه دا د اسلام له نظره یو تاکیدي سنت و.

په استانه کې د استوګنې په وخت کې د جومات له خادم سره ویدېدم او له هغه سره مې د یو څو پیسو مرسته هم کوله،خادم یو قهرجن او بدخویه سړی و. مروان افندی نومیده،مروان د پیغمبر د یوه صحابي نوم هم دی او خادم هم په دغه نامه ډېر ویاړ کاوه او ماته یې ویل: که خدای زوی در کړ؛مروان نوم پرې کېږده؛ځکه مروان د اسلام یو مجاهد شخصیت تېر شوی دی.

زه همېشه له دغه خادم سره وم او همده به راته ډوډۍ تیاروله. د جمعې پر ورځ،چې اسلامي اختر ګڼل کېږي، کارته نه تلم؛خو په نورو ورځو کې له یوه ترکاڼ سره کار ته کېناستم او د یوې هفتې کار په بدل کې یې ډېر لږ څه راکول، ما نیمه ورځ کار کاوه؛نو د نورو کارګرو د نمایي معاش هومره یې راکاوه. ترکاڼ خالد نومېده. په وزګار وخت کې یې د رسول الله د یو یار خالد بن ولید د قهرمانۍ او فتوحاتو کیسې کولې. ترکاڼ به

ويل: عمر بن خطاب چې رامنځ ته شو؛ نو خالد يې له کاره گوښه کړ.
خالد(ترکان) يو قهرجن او بدخويه سړی و؛خو ما يې ډېر خيال ساته؛ خو زه يې په وجه نه پوهېدم. ماويل ښايي دا به له دې امله وي، چې زه د هغه په ديني او کسبي چارو کې ډېر غم غرض نه لرم او د هغه د چال چلن په باب څه نه وايم او خبرې ته يې لاس په نامه يم،کله به چې سره گوښه کېدو؛نو غوښتل يې چې جنسي غريزه راباندې سره کړي. البته دا کار د مسلمانانو له نظره سخت منع دی؛خو خالد داسې سړی و،چې د مذهبي مسايلو په ارزښت ډېر اړ نه و. که څه هم په ظاهره يې خلکو ته ځان په تقوی ډېر ټينگ ښوده؛خو د جمعې لمانځه ته راته او نورو لمونځونو ته جومات ته نه راته، زه پرې نه پوهېدم، چې نور لمونځ کوي که نه؟
ما دده دا ناوړه غوښتنه نه منله او دا مې گڼله، چې له خپل يو بل شاگرد سره به، چې د (سلانيک) استون او ډېر ښکلی و، لومړی يهودی و؛ خو وروسته مسلمان شوی و دا کار کوي؛ځکه ځينې وخت به هغه يوازې دوکان ته دننه،چې د لرگيو ډېری پکې وه د دوکان د پاکولو په پلمه ننه ايسته او تر څه وخت به دواړه سره لگيا وو.
ما به د غرمې ډوډۍ په دوکان کې خوړه بيا به د لمانځه لپاره جومات ته تلم،تر مازيگره به په جومات کې وم، بيا به د شيخ احمد کاله ته تللم او دوه ساعته به مې ورسره قرآن،د ترکې

ژبې گرامر او عربي ادبيات لوسته او هره جمعه به مې د زکوه په نامه يو څه پيسې ورکولې. په حقيقت کې دا شيخ ته رشوت ورکول وو؛ځکه هغه له ما سره د ارتباط لپاره د کار سړی و. شيخ هم زما په زده کړه کې لږه ستوماني هم نه ښکاره کوله. قرآن د اسلام اصول او د عربي او ترکي ژبې رموز يې رازده کول.شيخ احمد پوهېده چې ما واده نه دی کړی. ډېر ټينگار يې کاوه،چې د ده له يوې لور سره واده وکړم او چې د شيخ ټينگار له حده زيات شو او دومره زيات،چې که د ده غوښتنه مې نه وای منلې؛ نو تړون او راشه درشه مو شلېده. ويل يې چې واده (نکاح) د پيغمبر سنت دی او رسول الله فرمايلي دي: څوک چې زما له سنتو نه غاړه وغړوي؛ زما دوست نه دی؛ نو مجبور شوم، دروغ ورته ووايم چې زه خصي يم او جنسي قوه نه لرم او چې شيخ ايله زما په دې خبره سوړشو او بې له خپگانه له خپل ټينگاره تېر شو.

په استانه کې د دوو کلو وروسته مې له شيخ نه اجازه واخېسته،چې وطن ته ځم. شيخ و نه منله. ويل يې: چېرته ځې؟ دلته هر څې چې دې زړه وغواړي شته. دلته دين هم شته او دنيا هم او ته خو وايې، زه مور، پلار،خويندې او ورونه نه لرم؛نو بيا خو ښه داده چې استانه وطن وگڼې او همدلته پاتې شې. د شيخ دا ټول ټينگار له ما سره د مينې له وجهې و. ما هم ورسره مينه درلوده؛خو زما د ملي دندې غوښتنه وه، چې لندن ته ستون شم او هغه اطلاعات چې په دوو کلو کې مې د

مسلمانانو د حکومت له مرکزه راغونډ کړی وو، ټکی په ټکی وړاندې کړم. په دې موده کې مې هم پروګرام همدا و، چې پر له پسې خپلې کتنې او څېړنې په لنډه توګه په هغو لیکونو کې چې د بریتانیا د مستعمرو وزارت ته مې لیکل، ولېږم.
ان په خپل یوه راپور کې هغه وړاندیز او تجوزیز،چې ترکانو رانه د همجنسولی غوښتنه کړې وه وزارت ته ولیکله، هغوی ځواب راکړ: که پوهېږې دا کار ستا د څېړنو په بشپړتیا کې موثر وي، ته موظف یې چې دا کار هم وکړې؛ خو ما چې دا فرمان وکوت،ډېر خواشینی شوم او له ځان سره مې وویل چې څومره ناولی کار مې مخکې کړی او زما مشران څومره بې وجدانه خلک دي، چې ماته د داسې ناوړه کار د کولو امر کوي؛ خو بې له دې، چې پروګرام پر مخ بوځم، بله چاره نه وه.
له شیخ سره د خدای پامانۍ ورځ عجیبه غموونکې جنجالي ورځ وه، د شیخ اوښکې پر مخ روانې وې، زه یې په سینې پورې جوخت نیولی وم، ویلې یې: زویه خدای دی مل اوسه. که دې ښار ته بیا راغلې او زه مړ هم وما؛نو ما هېر نه کړې او هیله من یم ډېر ژر په محشر کې د رسول الله په حضور کې سره ووینو. د شیخ عواطفو په ما عجیب اثر پرې ایست،اوښکې مې بېواکه روانې شوې؛خو دنده تر عاطفې لوړه ده.

دریم یادداښت
زما نهه نور ملګري هم په نورو اسلامي هېوادو کې خپاره وو، زما غونډې هغوی هم د وزارت له خوا وغوښتل شول؛خو له بده مرغه له موږ لسو کسونه ایله شپږ لندن ته ستانه شول او د سکرتر د وینا له مخې مصر ته لېږلي ملګري مو همدلته مسلمانان شول او همدلته پاتې شول؛خو د سکرتر وینا ده، چې له مسلمانیدو سره سره یې د رارسېدلو اطلاعتو له مخې تر اوسه د کار له رازه پرده نه ده لرې کړې او د کار له جریانه یې څوک نه دي خبر کړي.
له پاتې څلورو نه یو، چې روسیې ته لېږل شوی و، همدلته پاتې شو او هغه له اصله هم روسی و، سکرتر د هغه په باب له مخکې نه اندېښمن و چې له هماغه لومړي سره به په وزارت کې د روسانو جاسوس وي او د وزارت رازونه یې د روسیې امپراتورۍ ته برسېره کړي دي.
عراق ته استول شوی دریم ملګری مو بغداد ته نژدې په عماره ښار کې د وبا له امله مړ شو.
څلورم سړی بېخي ورک شو او هیڅ پته یې ونه لګېده او وزارت ته یې د یمن تر پایتخت (صنعا) پورې پته وه او تر یوه کاله پورې یې اطلاعات پر له پسې رارسېدل؛خو بیا ورک شو او څرګنده نه شو، چې څه پرې وشول.
د وزارت لپاره د د غو څلور کسو له لاسه وتل ستره ضایعه وه، موږ د خپلو ملګریو له هر یو لپاره دقیق حساب نیولی دی؛ نو

موږ یو داسې ملت یو،چې شمېر مو کم خو کار مو درون و او د یوه کس له لاسه ورکول هم راته یو مصیبت دی. لنډه داچې ما له سره تر پایه خپل اطلاعات سکرتر ته په مخکې کېښوول او سکرتر د اطلاعاتو تر سرسري اورېدو وروسته زه هغه کمیسیون ته ولېږلم، چې زموږ د راپوررونو اورېدو ته جوړ شوی و. په کمیسون کې د مستعمرو دوزارت پوهان راغونډ شوي وو او په خپله وزیر د کمیسون مشري په غاړه درلوده.
لومړی مې ملګریو خپل اطلاعات وړاندې کړل او بیا ما خپل دوه کلن راپونه واورول، وزیر او سکرتر زما کار ډېر وستایه؛خو د کار د څرنګوالي له مخې په شپږو کې زه دریم سړی وم، نور دوه همکاران مې بیلکود او اچ فرانس ترما ښه وو.
البته د ترکي، عربي، قرآن او شریعت په زد کړې کې زما پر مختګ ډېر ښه و؛خو داسې اطلاعت مې تر لاسه نه کړای شول چې وزارت ته د عثماني دولت کمزوري ورورښیم،چې د وزارت د استعماري موخو په تر لاسه کولو کې موثر وي.
کمیسون شپږ ساعته لګیاو، تر کمیسون وروسته مې د سکرتر له غوږه تېره کړه، چې په دغه سفر کې زما زیاتره وخت د ترکي او عربي ژبې او قرآن په زده کړه تیر شوی؛نو د عثماني دولت د سیاسي اړخونو څېړنې ته مې پوره وخت نه درلوده او هیله ده چې په راتلونکې کې موثر نقش ولرلای شم. سکرتر په موسکا زه تشویق کړم، لاس یې راته پر اوږده کېښود، ویې ویل: په رښتیا چې په راتلونکې کې کامیاب یې،موږ هیله لرو

په دې لار کې تر ټولو مخکې شي او ستا په دغه ارزښتمن سفر کې دوه غرضه پراته دي:

۱ _ دا چې د مسلمانانو کمزورې برخې راوسپړې او په دې وپوهېږې چې له کومو لارو د اسلامي ټولنې تل ته لار پيدا کولای شو او مليت او وحدت يې سره ګډوډولای شو؛ځکه پر دښمن د برياليتوب بنسټ همدا دی.

۲ _ که د مسلمانانو کمزورې برخې دې پيدا کړې او د د دوی وحدت ګډوډولو ته مجبور شوې؛ نو که کېدای شول؛ له هماغې لارې يې د اتحاد رنګولو او د مليت او قوميت غوښتنې روحيې خپرولو ته اقدام وکړه او که په دې کار برياڵی شوې؛نو پوه شه، چې د وزارت له خوا به درته ستر منصب درکړ شي.

زه شپږ مياشتې په لندن کې پاتې شوم او د تره له لور (مادی شوای) سره مې واده وکړ، هغه له مانه يو کال مشره وه، زه دوه ويشت کلن وم او هغه دروېشت کلنه. ښکلې وه؛ خو په هوښيارۍ او استعداد کې بده نه وه.

زما د ژوندانه خوږې شپې همدا شپږ مياشتې وې، چې له ښکلې ناوې سره مې تېرې کړې.هغه اميندواره شوه از په تمه وم، چې خپل بچی وګورم؛خو وزارت امر وکړ په خپل کار پسې عراق ته ولاړ شم.

عراق له ډېر پخوا راهېسې د عثماني حکومت تر استعمار لاندې و، ما لپاره دا سفر ډېر په زړه پورې ځکه نه و چې زه د خپل زوی د ليدو هيله من وم؛ خو زما ملي وظيفې، د ښځې

مینه، عاطفه، شخصیت، شهرت او د زوی علاقه هر څه لاندې کړي وو؛ نو څنګه مې چې د وزارت له خوا حکم واورېد؛ د خپلې ځوانۍ ښځې د غوښتنې او ټینګار پر خلاف مې له واره نوی ماموریت ومانه او له هغې نه د بېلتون پر ورځ د هغې اوښکو او سلګیو سخت وځورولم، ژړغونې او مړاوې څېرې یې وژړولم، راته یې ویل: لیکونه همېشه رالېږه، چې د دې څو میاشتني ژوندانه زرینې خاطرې دې پرې تازه کېږي، د هغې دا غوښتنه دومره محرومانه او بېوسي وه، چې د زړه په نغري کې د چاودنې په څېر وه او نژدې یې له سفر او ماموریته لاس په سر کړی وم؛خو د خپلو عواطفو واګې مې راښکلې او له مېرمنې سره مې خدای پاماني وکړه،وزارت ته ولاړم، لازمې لارښوونې مې ترې واخېستې او روان شوم.

شپږ میاشتې وروسته په لار کې وم، چې د عراق بصرې نومې ښار ته ورسېدم،بصره یو قبایلي ښار دی،استوګن یې سنیان،شیعه، عرب او ایرانیان دي، یو کم شمېر مسیحان هم پکې اوسي.

زما په عمر کې دا لومړی ځل و او په دې ښار کې مې شیعه او ایرانیان لیدل.

دلته بېځایه نه ده، چې د شیعه او سني د پېژندګلوی په باب څه ووایم: شیعه هغه مسلمانان دي،چې د اسلام د پیغمبر زوم او د فاطمې خاوند علي بن ابیطالب ته منسوب دي، علي پر زومولۍ سربېره د پیغمبر اکرم د تره زوی هم و.

او شیعه وایي چې پیغمبر خپل ځایناستی غوره کړی و او علي او یولس زامن یې یو په بل پسې د پیغمبر ځایناستي دي.
زما خیال دی،چې شیعه په حقه دي؛ځکه د اسلام د تاریخ له مطالعې نه ماته ثابته شوه،چې علي داسې یو لړ امتیازات درلودل،چې په مسلمانانو کې د مشرتوب او د ملت د لارښوونې لپاره غوره وو. حسن او حسین خو په خپله سنیان هم مني؛ځکه چې پیغمبر یې په هکله ویلی وو، چې حسن او حسین دواړه امامان دي؛ خو زه دا نه شم منلای چې پیغمبر به د حسین (۹) نه گوني زامن هم ځایناستي کړي وي (۵) او که محمد غوره کړي هم وي؛ نو هغه له راتلونکې نه څه خبر و؟
ځکه محمد چې څه وخت له دنیا رحلت کاوه حسین لا هلک و؛ نو هغه څنگه پوهېده، چې د زوی پلار شي او نسل به یې تر نهو اولادو او هغه هم ټول د امت د مشرۍ لپاره دنیا ته راځي.
هو! که محمد رښتیا پیغمبر و،کېدای شي له راتلونکي خبر اوسي او خدای له راتلونکي نه خبر کړی اوسي؛ لکه مسیح یې، چې له راتلونکې نه خبر اوه؛ خو د هغه (محمد) پیغمبري زموږ له نظره شکمنه ده،مسلمانان وایي قرآن د محمد د پیغمبرۍ لپاره پوره دلیل دی؛خو ما قرآن لوستی، په هغې کې مې داسې څه ونه موندل.
البته د قرآن په لویوالی که څه شک نه شته او له تورات او انجیل نه ډېر او چت او ارزښتناک دی.

ځکه په قرآن کې ډېرې لويي اخلاقي چاري او قاعدې پرتې دي؛ خو ايا يوازې همدا د محمد د پيغمبرۍ دليل کېدای شي؟ زه د محمد په باب سخت حيران يم، يو بيدياني او بدوي سړی، چې ليک لوست هم نشي کولای، څنګه داسې کتاب راوړای شي؟

دا کتاب ډېره هوښياري،پوهه او استعداد غواړي، چې په نننيو روڼ فکرو عربو کې هم نه شته،د هغه وخت بدوي عرب خو پرېږده چې ليک لوست يې هم نه و زده. له يوې خوا په دې انديښنو کې ډوب يم او بل خوا فکر کوم چې ايا همدا ده د پيغمبرۍ دليل کېدای شي؟

په دې باب ما له ځينو مسيحي پوهانو سره هم خبرې کړې دي؛ خو څه پوخ ځواب مې نه دی اورېدلی؛بلکې له خبرو نه يې دښمني او تعصب څرګندېده. په ترکيه کې مې له شيخ احمد سره هم همدا خبره وشاربله، هغه هم قانع نه کړای شوم؛ خو زيات څه مې ورسره؛ځکه ونه ويل، چې دخپل راز له برسېرېدو راباندې له شکمنېدو نه وېرېدم.

خير زه محمد يو داسې ستر عنصر ګڼم، چې زما له اټکل نه وتلی او منلی خبره هم همدا ده،چې هغه د خدای د پيغمبرانو يو داسې لاروی دی،چې کيسې او حالات مې يې د شمرانو په کتابونو کې لوستي دي؛ خو پر پيغمبرۍ مې يې لا ايمان نه دی راوړی.

خو که ووایم چې پیغمبر نه دی؛ نو نابغه یې هم نه شم گڼلای؛ځکه په دې کې شک نه شته چې هغه له نابغه وو نه ډېر اوچت دی او تر ټولو پوه او هوښیار دی.

خو سنیان وایي چې تر پیغمبر وروسته مسلمانانو رای ورکړه، چې لومړی دې ابوبکر بیا عمر بیا عثمان او بیا علي خلیفه وي او له همدې امله یې نو د پیغمبر پر دې فرمان، چې تر هغه وروسته دې علي خلیفه وي، سترگې پټې کړی او دا نور یې ترې د خلفا الرسول په توگه مخکې کړل.

داسې شخړې او لانجې په هر دین کی وي.په مسیحیت کې داسې شخړې او اختلافات له لومړي سره وو؛ خو نه پوهېږم، چې مسلمانانو ولې تر اوسه روانې کړې دي؟ اوس چې عمر او علي دواړه ولاړل، مسلمانانو ته پکار دي، چې پر خپل او سني وضع غور وکړي، نه پر پخواني.

یوه ورځ مې د وزارت له لویانو سره د شیعه او سني پر اختلافاتو خبرې کولې او دا مې ورته ویل چې که دوی هوښیاران وای؛ اختلافات به یې شاته کړي وای (٦) د مربوطې څانگې مشر راته نېغ شو و یې ویل: ته د اختلاف د تاثیر په زیاتولو کې په هڅه موظف یې او موږ باید مسلمانان د یوې ورځې اتحاد ته هم پرې نه ږدو.

او همدا شان راته سکرتر هم عراق ته له سفر نه مخکې په یوه غونډه کې وویل: همفري! پوهېږې،له هغې ورځې چې خدای بشر پیدا کړی شخړې او اختلافات پکې پیدا شو،له هابیل او

قابیل نه پیل شو او د مسیح تر راستنېدو به په نړۍ کې روان وي او کېدای شي، د انسانانو ترمنځ خپلمنځي اختلافات په لاندې پینځو ډولونو وي.
۱ _ د رنګ اختلاف.
۲ _ د جغرافیایي پولو اختلاف.
۳ _ قبایلي او کورنی اختلاف.
٤ _ مذهبي اختلاف.
۵ _ تاریخي اختلاف، په تېرو پېښو او واقعاتو پوې اړه لري.
بله ستره دنده په دې سفر کې ستا پر غاړه داده،چې د مسلمانانو (سني شیعه) هغه اختلافي ټکي، چې دوی له یو بله بیلوي راپیدا کړې او لمن ورته ووهې او په دې لړ کې وزارت ته ارزښتمن اطلاعات ور په لاس کړې او ته وپوهېږه، چې که ته خپله د مسلمانانو ترمنځ د اختلاف زړی شوې، د بریتانیا لپاره به دې په خدمت کې ستر برۍ ګټلی وي.
ځکه موږ انګلیسانو ته ګرانه ده، چې تر هغې له هر اړخه سوکال او ارام کېدای نشو، چې تر څو مو په خپلو ټولو مستعمرو کې د فتنې او اختلاف اور ته لامن نه وي وهلې او عثماني امپراتوري هم هغه وخت رانسکورولای شو، چې په ملت کې یې فتنه راولاړه کړو، که نه نو څنګه کېدای شي، چې یو موټي خلک پر یوه ستر او لوی ملت باندې برلاسی شي؟ او دا هم درسره یاد ساته، چې د ترکو سلطنت او د فارس حکومت کمزوری شوی او ته باید یوازې د حکومتنو پر

خلاف د ملتونو د پارلو وسایل برابر کړي. لنډه دا چې که په دوی کې اختلاف پیدا شو او د دغو حکومتونو زور خپوروور شو؛نو موږ په ډېره اسانۍ کولای شو،چې استعمار یې کړو.

خلورم یادداښت

زه چې بصرې ته ورسېدم،په یوه جومات کې مې واړول، د جومات مشر او امام د اهل سنتو یو شیخ او له اصله عرب و، شیخ عمر طایي یې ورته وایه.له شیخ سره بلد شوم او درناوی مې پر ځای کړ؛ خو شیخ له هماغه لومړۍ شېبې راباندې شکمن غوندې شو، د نامه او اصل و نسب پوښتنه یې رانه وکړه، ماویل چې زما لهجې او رنګ به شیخ ته شک پیدا کړې وي؛خو هڅه مې کوله چې د شیخ بدګوماني له ځانه لرې کړم؛ نو ورته مې وویل: زه د ترکیې د اعدیر یم، په استانه کې د شیخ احمد شاګرد وم او د خالد ترکاڼ په دوکان کې مې کار کاوه او د ترکیې په باب راسره اطلاعات مې شیخ ته وړاندې کړل او ان ځینې ترکي کلمې او جملې مې هم له قصده وویلې. ښه مې ورته کاته، چې شیخ خپل یو مرید ته، چې په ترکي پوهېد سترګه وهله،چې دی دا جملی سمې وایي که نه؟ او هغه د سر په خوځولو ښوده، چې سمې یې وایم، بیا به خوشحاله شوم، چې که خیر وي د شیخ شک لرې شو؛ خو څه موده وروسته پوه شوم،چې زما اټکل سم نه و او شیخ راته د شک په سترګې کتل او ترکی جاسوس یې ګڼلم.د شیخ او د بصرې د ولسوال (چې عثماني دولت ټاکلی و) څه اختلاف و. ما بې له دې، چې د شیخ عمر جومات پرېږدم، بله چاره نه درلوده. د مسافرو یوه سرای ته ولاړم او یوه کوټه مې پکې کرایه کړه.سرای وان یو لوده او احمق غوندې سړی و ارام ته یې نه پرېښودم، هر

سهار به راغی، لمانځه ته به یې له خوبه پاڅولم،ما هم منله،دې په دې هم نه بسیا کېده، مجبورولم یې چې تر لمر خاته پورې قرآن ولوله،ما به ورته ویل: لمونځه فرض دي قرآن لوستل خو فرض نه دي. هغه به ویل: د لمر خاته او لمر پرېواته په وخت خوب په سرای کې د لوږې او خوارۍ سبب دی.ما څه نه شول ویلای؛ځکه راته یې ویل چې که داسې ونه کړې؛نو له سرای نه دې وباسم، زه مجبور وم هر سهار تر اذان وروسته لمونځ وکړم او تر یو ساعته زیات وکم قرآن ولولم، سرابوان (مرشد افندي) په دې هم بسیا نه شو، یوه ورځ راغی، و یې ویل: تا چې له کومې ورځې دا کوټه کرایه کړې زما په کار کې خنډ پیدا شوی او همېشه می ځوروی او زه دا ستا له بد پل او قدمه ګڼم، ستا بدقدمي داده چې ته لونډ او جره یې او جره بدمرغه وي؛نو باید واده وکړې او یا له سرایه ووځه. ورته مې وویل: پیسې نه لرم چې واده وکړم.و مې ویل که ده ته هم ووایم، چې خراب یم نو دې خو ناپوه سړی دی، وایي به زه دې ګورم چې رښتیا وایي که دروغ؟ نو ما وویل: پیسي نه لرم. مرشد افندي وویل: عجب بې ایمانه سړی یې، تا په قرآن کې نه دي لوستي، چې خدای فرمایي: **إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ** (نور/۳۲) څوک چې واده وکړي، که بیوزلی وي؛ خدای یې په خپله شتمن کوي. زه حیران شوم، چې څه وکړم؟ او څه ځواب وکړم؟ ما ویل ډېره ښه ده. خو ښځګه بې پیسو

واده وکړم، ته پور پیسې راکوې؟ یا راته یوه ښځه پیدا کولای شې، چې مهر و نه غواړي؟
مرشد افندي لږ غلی شو، ویې ویل: په دې خبرو نه پوهېږم؛ خو یا باید د رجب میاشتې تر لومړي پورې واده وکړې او یا له سرایه ووځه. د رجب تر لومړۍ پورې پینځه ویشت ورځې پاتې وې.
دلته د اسلامي میاشتو نومونه یادونه بیځایه نه ده.
محرم، صفر، ربیع الاول، ربیع الثاني، جمادي الاول، جمادي الثاني، رجب، شعبان، رمضان، شوال، ذي العقده، ذي الحجه.
د میاشتو حساب د میاشتې د لیدو له مخې کیږي.میاشتې له دېرشو ورځو زیاتې او له نهه ویشتو کمې نه وي؟
لنډه دا چې د سریوان په زور په نه زړه او بد رنګ د یوه بل ځای په لټې پسې راووتم. له یوه ترکانړ سره مې خبره وکړه، چې په دوکان کې به کار هم کوم او شپه او خواړه به هم هملته کوم. د ټاکلې نېټې تر رارسېدو د مخه له سرای نه د ترکانړ دوکان ته راغلم.ترکانړ یو لوروونکی او خوږ سړی و. له ما سره یې زوی غونډې چلند کاوه.عبدالرضا نومېده، د ایران د خراسان شیعه و او په بصره کې مېشت شوی و. ما ورسره له وخت نه استفاده وکړه او فارسي مې ترې زده کړه،شیعه ګانو او په بصره کې اوسېدونکي ایرانیانو هر مازیګر د ده د دوکان په مخکې غونډه کوله او پر اقتصادي او سیاسي چارو یې خبرې کولې. د دې ځای شیعه ګان عثماني حکومت او د ایران

حکومت ته سخت په غصه وو. په خپلو کې به د ایراني دولت او عثماني حکومت د جنایاتو او ناروا و په باب غږېدل او چې ځنګه به نا اشنا رابنکاره شو؛ خبره به یې په بله واړوله او د خپلو شخصي مسایلو په باب به اخته شول، زه حیران وم، چې پر ما یې ځنګه باور کړی او زما په مخکې په جار د سیاسي او ضاع په باب غږېږي؟ خو وروسته پوه شوم، چې هغوی پر ما د اذربایجاني ګومان کړی دی؛ځکه زه یې لیدم چې ترکي ګړېږم او سپین پوستی یم. د اذربایجان خلک به سپین پوستي وی. دوکان ته د راتلونکیو خلکو په ډله کې مې یو ځوان د دیني طالب العلمی په جامو کې ولید،چې په دریواړو (عربي، ترکي، فارسي) ژبو ښه پوهېده او محمد بن عبدالوهاب نومیده، لوړ خیالی، قهرجن او د عثماني حکومت سخت مخالف و. د دوکان له خاوند (عبدالرضا) سره ملګرتیا یې له دې امله وه،چې دواړه د عثمانې دولت پر وړاندې مخالفه نظر درلود؛خو عجیبه دا وه، چې دا ځوان په ایراني ژبه ځنګه داسې ښه پوهېده؟ سره له دې،چې له اصله عرب دی او په فکر کوم چې دوی دواړو ترمنځ د دوستي تړون ځنګه شوی. عبدالرضا،سخت متعصب شیعه او محمد بن عبدالوهاب سني دی؛خو دا هم لرې نه وه؛ځکه په بصره کې سنیان او شیعه په پخپلو کې سره اغږلي او د وورونو په څېر یې ژوند کاوه او فارسي ژبه هم د بصرې په خلکو کې دومره زیاته رواج وه؛ لکه په ترکي، چې پوهېدل.

محمد بن عبدالوهاب یو ازادي غوښتونکی ځوان و او له شیعته گانو سره په مخالفت او مبارزه کې یې زیاتی نه کاوه، د ځینو سنیانو پر خلاف د دوی ځینې مشایخ شیعه گان کافر دي او وایي، چې شیعه مسلمانان نه دي. محمد بن عبدالوهاب د اهل سنتو ځلورگونو مذهبو ته هم څه ډېر ارزښت نه ورکاوه او ویل یې دا خو څه خدای نه دي نازل کړي.

دځلورگونو مذهبنو کیسه داسې ده چې:

په څه له پاسه یوه پېړۍ کې په مسلمانانو کې ځلور کسه (ابوحنیفه، مالک بن انس، احمد بن حنبل، محمد بن ادریس شافعی) پیدا شول، د وخت حکومتونو خلک مجبور کړل، چې په مذهبي چارو کې د دغو ځلورو کسو پر پله ولاړ شي او اعلان یې کړه، چې له دې ځلورو پرته هیڅوک له قرآن او سنتو نه د خدای د حکم د را ایستو حق نه لري.

د وخت د حکومتونو له خوا د اجتهاد مخنیوی د دی سبب شو، چې مسلمانان له فکري پلوه په ټپه ودرېږي او د دغو ځلورو کسو پلویان شي. البته په دې منځ کې شیعه گان غلي کېناستل او خپل مذهب یې چې په قرآن او د پیغمبر په سنتو کې د فکري حرکت او اجتهاد پر بنسټ ولاړ و، په یوه پراخه منطق سره خپور کړ. سره له دې، چې هغه وخت شیعه ټولی د سنیانو لسمې ته هم نه رسېده. مخ پر زیاتېدو سره او د سنیانو پر وړاندې یې د یوه پیاوړې صف په توگه ځان څرگند کړ.

د یادونې وړ ده، چې اجتهاد په هر وخت کې په اسلامي فقه کې یو بدلون راولي او په اجتهاد د وخت له غوښتنو سره سم نوي نوي مطالب له اسلام نه تر لاسه کېږي، چې په دې توګه مذهب داسې وسله ده، چې هر ورځ باید په نوې بڼه په نړۍ کې رامنځ ته شي؛ خو که مذهب په یوې ځانګړې لاره او محدودو افکارو کې را ایسار شو؛ نو د پوهې ور بندېږي او د ټولنې اړتیاوې نه تر سره کېږي او مذهب باید د یوې زړې او له کاره لوېدلې وسلې په توګه کېښود شي. که ته زړه او زنګ وهلې وسله ولرې او دښمن دې نوې او عصري وسله ولري؛نو دښمن درباندې هرومرو برلاسېږي. زه فکر کوم ډېر ژر به سنیان عقلا دا ومني،چې له وچ تقلیده لاس واخلي او د اجتهاد ور په سمه توګه پرانېځي او که دغه پلان رامخکې نشي؛ د سنیانو ټولنه به ډېر ژر سره وشیندل شي او شیعه مکتب به ټوله اسلامي ټولنه ونیسي.

دغه لوړخیالی (محمد بن عبدالوهاب) زلمی د خپلې پوهې مقلد او هغه څه یې منل، چې په خپله له قرآنه پوهېده او ډېر لږ یې د اهل سنت د مشایخو نظریې منلې،د څلورګونو امامانو په فتواوو او ان کله کله یې د ابوبکر او عمر په پوهې پوې هم خندل او کله به چې له قرآن نه په کوم حقیقفت پوه شو، چې څلورګوني مذهبونه یې پر خلاف پوهېدلي؛ د هغوی نظر او عقیده به یې پر دېوال ویشته او همېشه به یې ویل: پیغمبر اکرم فرمایلي دي: انی مخلف فیکم الکتاب والسنه (ما تاسې ته د

خدای کتاب او سنت پرې ایستی دی.) او دا یې نه دي ویلي، چې تاسې ته مې د خدای کتاب،سنت،صحابه او مذهبونه پرېښي؛نو پر موږ د کتاب او سنت پېروي فرض ده؛ نه د مذهبونواو صحابه وو هغه رایې، چې د قرآن او سنت مخالفې دي.

یوه ورځ عبدالرضا ته شیخ جواد قمي شیعه عالم راغی او هغه د شیعه عالم په ویاړ یوه درنه مېلمستیا وکړه،زه هم پکې وم او محمد بن عبدالوهاب هم و.شیعه عالم او محمد سره په خبرو کېوتل، ما ته د هغه بحث ټولې خبرې یادې نه دي؛خو یو څو مې په یاد کې پاتې دي:

شیخ جواد محمد ته وویل: ته چې داسې ازاد خیاله سړی یې، چې د مذهب د خاوندانو تقلید نه کوې؛نو ولی د شیعه گانو غوندې د علي پېروي نه کوې؟

محمد وویل: علي هم د عصر او نورو صحابه وو غوندې دی او وینا یې شرعي دلیل کېدای نه شي،شرعي حجت یوازې قرآن او سنت دي.

شیخ قمي وویل: علي څنگه له عمر او نورو صحابه وو سره فرق نه لري؟ چې پیغمبر د هغه په باب فرمایلی دي:

انا مدینة العلم و علی بابها: زه د علم ښار یم او علي یې ور دی.

محمد وویل: که د علي وینا سند وای؛ خو پیغمبر به فرمایلي وای، چې تاسې ته مې د خدای کتاب،سنت او علي

پرېښوول،ولې یې وویل چې د خدای کتاب او سنت مې درته پرېښوول؟ شیخ قمي وویل: پېغمبر بیا دا فرمایلي دي: انی تاریک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتي (تاسې ته مې دوه درانه شیان پرېښوول،یو د خدای کتاب او بل مې عترت)
علي د پېغمبر د عترت (کورنۍ) مشر و، محمد دا خبره و نه منله.
شیخ قمي د نومړي حدیث لپاره د اهل سنتو غټ غټ اسلامي کتابونه یاد کړل (۷) او محمد د شیخ قمي په مخکې چپ پاتې شو.
غوښتل یې د هغه په ښوولو مدارکو کې شک وکړي؛خو مجبور شو خبره واروي؛ نو د نیوکې په توگه یې وویل: که پېغمبر داسې فرمایلي وي، چې ما د خدای کتاب او خپله کورنۍ تاسې ته پرېښووه؛ نو د خدای د پېغمبر سنت کوم شول؟
شیخ قمي وویل: د رسول الله سنت له کتاب الله نه پرته دي؛ځکه د رسول سنت د خدای د کتاب شرح ده او له کتاب الله نه د رسول الله منظور په دغه حدیث کې قرآن او سنت یې شرح ده. محمد وویل: ایا عترت د قرآن شرح نه ده؟ که پېغمبر عترت د دې لپاره پریښي وي، چې قرآن شرح کړي او بلخوا یې خپل سنت د قرآن د شرح په توگه پرېښي وي؛ نو د سنتو د شتنون په صورت کې عترت ته څه ضرورت دی؛ بلکې یوازې سنت د قرآن د شرحې له پلوه کافي دي.

شیخ قمي وویل: له دنیا نه د پیغمبر په تلو سره خلک یوه شارح ته اړ دي،چې قرآن د وخت له غوښتنو سره سم تشریح کړي او د خلکو اړتیاوې د قرآن له مخې ترسره کړي او دا کار تر پیغمبر وروسته عترت کولای شو؛نوځکه عترت یې له قرآن سره غبرگ کړ او دواړه یې خپل ځایناسیت کړل.

زه په دې بحث هک پک شوم او محمد بن عبدالوهاب مې د بوډا شیعه عالم په لاس کې د ښکاري په منگولو کې راگیره مرغۍ وگڼله، چې ځان نشي خوځولای.

لنډه دا چې ما خپله ورکه په محمد بن عبدالوهاب کې موندله البته د ده زړه ورتیا او د دین د لویانو پر وړاندې یې لوړ خیالي او داسې ازاده رایه،چې هغه د قرآن او سنتو له پوهې نه درلوده او په هیڅ یوه مذهبي لارښود ان په خپلو څلورگونو خلفاوو هم اړ نه و. زما لپاره په دې برخه کې غټه خبره وه،چې د ده له لارې د مسلمانانو په ټولنه کې خپل ماموریت ترسره کړم.

رښتیا چې د دې ځوان او په استانه کې د هغه سپین ږیري ترک ترمنځ ډېر فرق و. هغه د دین د لویانو پر وړاندې پر خپلو اعتقاداتو د غره غوندې کلک ولاړ و،چې هیڅا خوځولای نه شو. د ابوحنیفه نوم به یې چې اخیسته؛نو د حنفیتوب له امله به یې په اوداسه یادوه، چې کله به یې بخاري (د اهل سنتنو ستر کتاب) را اخیسته نو په اوداسه به یې را اخیسته؛ خو محمد بن عبدالوهاب به، چې د ابوحنیفه نوم اخیسته؛ نو په ډېر سپکاوي

او بې پروايي يې يادوه او ويل يې زه له ابوحنيفه نه ښه پوهېږم او دعوی يې کوله، چې نيمايي بخاري شريف باطل دی.
ما له محمد بن عبدالوهاب سره لار واخېسته او دا به مې ورته ويل چې تر عمر او علي زيات خدای ته گران يې او کله به مې ورته ويل: که ته د پېغمبر په وخت کې وای؛ ته يې خپل خليفه کولې او همېشه به مې ورته ويل:غواړم خدای اسلام ستا په لاس نوی کړي او ته يوازنی نجات ښـونکی يې، چې اسلام له دغې انحطاط او ځوړتيا نه ژغورلای شې.
له محمد سره مې د خبرو تړون وکړ، چې د قرآن په باب د خپلې پوهې او فکر له مخې څېړنه وکړو؛نه د صحابه وو او د مذهب د پېروانو د پوهې په رڼا کې.
همېشه به مو په گډه قرآن لوسته او په ځېنو ټکو کې به مو سره شخړه هم کوله ما غوښتل د دې پلان په پای کې محمد يوځای دوه ځايه پر ځان اوچت وښيم او هغه به زياتره په دې برخه کې زما د رايې له منلو نه ډډه کوله او د هغه د مقام د منلو په برخه کې به يې زما په ادعا لږ غور د دې لپاره کاوه، چې ځان يو ازاد او د مقام له مينې نه يو لرې سړی وښيي او زما باور او عقيدت لا پر ځان زيات کړي.
يوه ورځ مې ورته وويل: اوس جهاد فرض نه دی.ويل يې: ولې؟ خدای نه دي فرمايلی چې: جاهدالکفار، ما وويل: خدای فرمايلي دي چې: جاهد الکفار و المنافقين (توبه / ۷۳): د کفارو او منافقينو سره جهاد وکړئ،که دا آيت د جهاد په

فرضیت دلالت کوي؛نو پیغمبر ولې له منافقینو سره جهاد ونه کړ؟ پیغمبر خو له منافقینو سره په خوله اووینا وجنګېد؛نو له کافرو سره هم جهاد په وینا او منطق سره فرض دی. ویل یې :پیغمبر له کفارو سره محاربه کړې. ما وویل: له کفارو سره د پیغمبر جګړه د ځان د دفاع په وخت کې وه؛ځکه کفارو غوښتل هغه ووژني او پیغمبر یې دفع او دفاع وکړه.

بله ورځ مې ورته وویل: زه خو وایم چې متعه او موقته نکاح روا ده.

ویل: هیڅکله نه! ما وویل: خدای په قرآن کې فرمایلي چې: **فَمَا اسْتَمْتَعْتُم بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ** (نسا/۲٤) چې څرنګه مو له ښځو نه ګټه واخېسته بدل او مزدوري یې ورکړئ. دا آیت د موقتې نکاح په روا والي دلالت کوي؛ځکه که له یوې ښځې نه په ټاکلې موده کې جنسي استفاده وشوه او اجرت یې ورکړ شو؛ هیڅ پروا نه کوي.

محمد وویل: حضرت عمر متعه حرامه کړې او ویلي یې دي: دوه متعې وې، چې د پیغمبر(ص) په وخت کې حلالې وې؛ خو زه یې اوس حراموم او کونکي ته یې جزا ورکوم.(۸)

ماوویل: ته خو وایې چې زه له عمر نه پوه یم؛ نو څنګه د عمر پیروي کوې؟

محمد چوپ شو او همدا یې د تصدیق او قناعت نښه وه؛ځکه له دې کار سره یې بهرنۍ اغیزه هم وه. جنسي غریزه یې په څپو شوې وه او ښځه یې هم نه درلوده. ما ورته خبره وړاندې

کړه: څه کېږي زه او ته دواړه یوه ښځه په متعه واخلو او ولې له دې خونده بې برخې شو؟
محمد سر وخوځاوه، د رضایت موسکایې په شونډو خپره وه، چې زما تجویز یې ومانه. ما هم موقع غنیمت وګڼله او ژمنه مې ورسره وکړه چې متعه به ورته اخلم. زما ټول هدف له دې پلاره همدا و، چې له خلکو او عمومي افکارو سره د دده د نظر د مخالفت وېره او اندېښنه کمه کړم. هغه پر ما دا ومنله، چې خبره به د راز په توګه زما او د هغه ترمنځ پټه وي ان نوم به یې هم ښځې ته نه ښیم.
ما ځان له واره هغې مسیحې ښځې ته ورساوه، چې په بصره کې د بریتانیا د مستعمرو د وزارت له خوا د مسلمانانو د فاسدولو لپاره ګمارل شوې وه او په خبره مې وپوهوله او صفیه نوم مې ورته غوره کړ، او په ټاکلې ورځ مې د یوې مسلمانې ښځې په جامه بې څنډه د محمد بن عبدالوهاب کور ته وروسته، کور تش و،ما له محمد سره ګډه متعه صیغه ولوسته.
محمد یوه هفته دغه ښځه صیغه کړه او څو روپۍ یې هم د مهر په توګه ورته وټاکلې. ما په دې یوه هفته کې صفیې ته لازم دستورونه ورکړي وو.هغه له دننه او زه له بهر نه د محمد بن عبدالوهاب په توجیه لګیاوم.
لنډه دا چې صفیې وکړای شول پخپلو نازونو د محمد زړه پوره تر لاسه کړي. د استبدادي،اجتهادي او د نظر د ازادۍ او د فکري سرغړونې په سیورې کې یې له دین او مذهب سره د

مخالفت خوارہ پرې وځکل، صفیه درې ورځې د محمد په کور کې پاتې شوه، په دریمه ورځ زما او د محمد ترمنځ د شرابو د حراموالي خبره توده شوه. ما ورته وویل: شراب حرام نه دي، هغه به چې د شرابو د حرمت په باب په ایاتونو او حدیثونو هر څه استدلال کاوه، ما به رداوه،اخر مې ورته وویل: دا صحیح او ثابته ده، چې معاویه بن ابوسفیان،یزید او بني عباس خلیفه ګانو شراب څښکل ایا د دوی ټولو ته ګمراهان ویلای شو؟ او رښتیا وایې؟ په دې کې هم شک نه شته چې هغوی د خدای په کتاب او د رسول په سنتو پوهېدل؛خو د تحریم په ایاتونو کې نه پوهېدل؛بلکې هغوی داسې ایاتونه او احادیث ښه نه ګڼل او پردې سربېره تورات او انجیل هم شراب مباح ګڼل؛ دا څنګه کېدای شي، چې په یوه دین کې دې شراب حلال وي او په بل کې حرام؟ سره له دې، چې ټول دینونه د یوه خدای له لوري راغلي دي؟ او دا خو په حدیثو کې راغلي، چې د دې آیت((**فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ**)) (مائده/۹۱) تر وخته حضرت عمر شراب څښکل (۹) او که شراب حرام وای؛ نو باید پیغمبر عمر رټلی وای، چې دغه نه رټل په خپله د شرابو د حلالوالي دلیل دی. زما خبرې ټکی په ټکی د محمد په زړه کې دومره کیناستې، چې زما د وینا په تائید کې یې وویل چې: په ځینې اخبار کې راغلي، چې حضرت عمر به شرابو کې لږې اوبه اچولې او څښکل یې او ویل چې نېشه

کوونکي او مسکر شراب حرام دي او چې سکر او نېشه یې ماته شوه؛ نو حلال دي.

بیا یې زیاته کړه؛لکه چې عمر دا ټکی له قرآن نه زده کړی و، چې فرمايي: مائده/ ۹۱) **إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاء فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللّهِ وَعَنِ الصَّلاَةِ** (شیطان غواړي چې په شرابخوري او جوارۍ په تاسې کې دښمني او کینه پیدا کړي او تاسې د خدای له یاده او لمانځه نه منع کړي)

نو که شراب مستي را نه ولي دغه کارونه (د خدای له یاد او لمانځه نه امتناع) نه کېږي؛نو چې شراب مسکر او نېشه کوونکی نه وي؛ حرام نه دي.

ما صفیه د شرابو په باب له خپلو خبرو نه خبره کړه او ورته مې وویل: نن شپه چې هر څنگه وي، لږ شراب پیدا کړه او ور یې کړه، صفیې هماغسې وکړل او سبا یې ما ته وویل، چې بېگا مې خالص شراب په محمد وڅښل او دومره مست شو، چې اپلتې یې ویلې او تر سبا پورې مست و،سهار مې محمد کمزوری او بیسده ولید، نور نو ما او صفیې د هغه واگې پوره په لاس کې نیولې وې، پر هغه ورځ راته د مستعمرو د وزیر هغه قیمتي خبرې رایادېدې چې د خدای پامانۍ په وخت کې یې راته ویل: مورږ اسپانیا له کفارو (مسلمانانو) نه یوازې په شرابو او ناوړه چارو بېرته تر لاسه کړه،هیله ده ټول هېوادونه په همدې دوو پیاوړو قواوو تر لاسه کړو.

بیا مې یوه ورځ له محمد سره د روژې په باب خبرې وکړې او ورته مې وویل: قرآن فرمايي: **وَأَن تَصُومُواْ خَيْرٌ لَّكُمْ** (بقره / ۱۸٤) که روژه ونیسئ درته ښه ده؛ خو قرآن دا نه دي ویلي چې درباندې فرض ده (۱۰) نو روژه د اسلام له نظره مستحب ده، نه فرض. محمد څه فکري ټینگار وکړ او ویې ویل: لکه چې غواړي ما له دینه وباسې؟

ما ویل دا څه وایي؟ دین خو د زړه پاکي او د روح سپیڅلیتیا ده، نور لا څه وي؟ ولې پېغمبر نه دي ویلي چې: الدین الحب، دین منیه ده او قرآن هم فرمایلي دي: وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ حجر /۹۹: او پروردگار دې تر هغه وخته ونمانځه چې یقین دې راشي؛ نو چې څه وخت پر خدای او د قیامت پر ورځ د انسان یقین راشي او زړه یې پاک شي، هغه غوره انسان دی.

خو محمد زما په دې خبرو سر په نفې وخوځاوه او تر خبرو لاندې مې نه شو. بله ورځ مې ورته وویل: لمونځ فرض نه دی.و یې یل: ولې؟ ما ویل؛ځکه چې خدای په قرآن کې فرمايي: وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (طه/١٤) لمونځ د خدای د یاد لپاره وکړه، نو له لمانځه نه د خدای یاد مراد دی، نو که چا ته خدای همېشه یاد وي؛ نو لمانځه ته څه ضرورت نه شته؟

محمد وویل: هو ما هم اورېدلي چې ځینو علماوو د لمانځه په وخت د خدای ذکر کاوه،په دې خبره یې ډېر خوشحاله شوم او دا مې وگڼله، چې نور یې په عقل پوره سپور شوی یم،

تردې خبرو روسته مې محمد لیده،چې په لمانځه ډېر اړ نه دی، کله یې کړي او کله نه، خصوصا د سهار لمونځه یې زیاتره نه کاوه او چې کله به د شپې یو ځای وو او تر نیمې شپې به مو خبرې کولې؛ نو سهار به لمانځه ته د پاڅېدو نه و او نه به یې کاوه. لنډه دا چې په همدې ډول مې د محمد له اوږو نه د ایمان څادر راښکه. یوه ورځ مې وغوښته، چې د پېغمبر په باب یې زړه کې څه شک راپیدا کړم؛ خو سخت راته په غصه شو. و یې یل: که بیا دې داسې خبره وکړه؛ نو زما او ستا د دوستۍ به څه پاتې نه وي. زه د هغه له داسې تروې تندې سخت ووېرېدم، چې د رازونو غوټه مې پرانه نیستل شي. بیا مې ورسره د پېغمبر په باب څه خبره و نه کړه؛ خو دا مې پرې ومنله، چې له شیعه او سني نه پرته یوه دریمه لار پرانېځي او هغه هم دا د خپل غرور او خود خواهۍ له وجهې ومنله.

صفيي د محمد زړه بیخي وړی و او تر هغې هفتې وروسته به محمد همېشه څو څو ځل په صفيي پسې تله او متعه کوله یې؛ نو ما د صفيې له لارې چې د محمد یوه همېشنۍ معشوقه گرځېدلې وه، وکړای شول چې د هغه واگې بېخي په لاس کې واخلم او د هدف پر لور یې راکاږم.

یوه ورځ مې ورته وویل: دا رښتیا ده چې وایي پېغمبر په خپلو یارانو کې ورورولي ټینگه کړې وه؟ و یې یل: هو !

و یې یل: ایا د اسلام احکام یوازې د هغه وخت لپاره وو، که د همېشه لپاره دي؟

و یې یل: د همېشه لپاره د پلي کېدو وړ دي؛ځکه پیغمبر فرمایلي دي چې د محمد حلال تر قیامته حلال او حرام یې تر قیامته حرام دي.
ماوویل: خوښه دې نه ده، چې له همدې اوسه د ورورۍ تړون وکړو؟
هغه راسره ومنله او تر هغې ورځې وروسته په هر ځای کې په سفر او حضر کې د ورور په توګه ورسره وم او دغه کرلی نیالګی مې همېشه خړوباوه او میوې ته یې د تمې لپاره به مې د خپل کار او پلان شرح همېشه وزارت ته لېږله او په خواب کې به یې د خپل دې کار د هڅونې او تشویق ځوابونه رالېږل. د هدف پر لور په چټکۍ روان وم او محمد مې له ځان سره بیوه او د لږې شیبې لپاره ترې هم نه بېلېدم. او غټ کار مې دا و، چې د ازادۍ غوښتنې روح پکې پیاوړی کړم او د اسلام د اساساتو په باب یې مخالفت او تردید نور هم زیات کړم او همېشه به مې ورته د یوې داسې روښانه راتلونکې چې ټولنیز قیادت په لاس کې واخېستلای شي، زیری ورکاوه.
یوه ورځ مې ورته وویل: ما بېګا پیغمبر په خوب ولیده؛ په هماغو خصوصیاتو مې ورته پیغمبر توصیف کړ، چې له منبریانو (علماوو) او مذهبي مبلغنو نه مې اورېدلي وو، ګورم چې پیغمبر پر یوه تخت ناست دی، یو شمېر علما او پوهان، چې نه مې پېژندل، ورنه راتاو وو په دې کې ته راننوتې، وجود دې ځلېده، پیغمبر دې د درناوي لپاره پاڅېد او پر تندي یې

ښکل کړې او درته و يې فرمايل: محمده! ته زما همنومی، زما د علم وارث او ځايناستی يې. تا ويل: يا رسول الله! زه خلکو ته له قرآنه د خپلې اخيستې پوهې له څرګندولو وېرېږم. پيغمبر وفرمايل: مه وېرېږه ! ته تر ټولو اوچت او غوره يې.

دغه جوړ کړی خوب مې محمد ته ووايه،له خوشحالۍ نه نژدې الوتی و. بيا بيا به يې پوښتنه کوله،رښتيا وايې؟ ما ويل: هو همداسې مې وليدل.

فکر کوم له هماغې ورځې نه محمد بن عبدالوهاب خپل مرام ښکاره کول وغوښتل.

پینځم یادداښت

په بصره کې د محمد بن عبدالوهاب د پلان جوړولو په وخت کې له لندن نه د یوې ابلاغیې په ترڅ کې موظف شوم، چې کربلا او نجف ته ولاړ شم. دغه دواړه ښارونه د نړۍ د شیعه ګانو د پام وړ او د روحانیت مرکزونه یې دي.

دا دواړه ښارونه یوه کیسه لري:

خو نجف یو داسې ښادر دی، چې د اهل سنتو له نظره د پیغمبر د څلورم او د شیعه وو له نظره د لومړي خلیفه د ښخېدو له امله ودان شوی.د نجف په یوه فرسنګ کې کوفه یو ښار دی، چې د علي د حکومت مرکز و او چې څه وخت علي ووژل شو؛نو زامنو یې حسن او حسین له کوفې نه بهر وو، چې نجف ورته وایي، ښخ کړ. او له هماغې ورځې دا ځای لږ لږ ودان شو او چې څومره نجف ودان شو هغومره کوفه ورانېده.

په نجف کې یو شمېر علماء اوسي،هملته کورونه،مدرسې او دوکانونه او اوس د شیعه علماوو مرکز نجف دی. په استانه کې عثماني حکومت د نجف له علمیه حوزې نه وېرېږي او د هغوی پر وړاندې تواضع او درناوی کوي او دا له څو پلو:

۱ ـ یو خو دا چې د ایران دولت شیعه دی او تقریبا د همدوی په لاس کې دی او که عثماني دولت یې پر وړاندې ډېر لږ سپکاوی او ناغېړي وکړي؛ د ایران او عثمانیانو ترمنځ فضا پرې خړ پړېږي؛ نو د نجف د علماوو په ډېر لږ سپکاوي هم د دواړو هېوادو ترمنځ د جګړې اور بلوي.

۲ _ د نجف په شاوخوا کې زيات داسې قبايل اوسي، چې د نجف د تقليدي مراجعو او مذهبي مشرانو په حکم چليږي او دغه قبايل ټول په وسله سمبال دي. که څه هم وسله يې منظمه او زوروره نه ده؛ خو بيا هم دوی په خپله د دولت پر وړاندې د اخ و ډب په وخت کې يو پياوړی ځواک دی.
۳ _ دا علما په ايران،هند افريقا او عربي هېوادو کې د ټولو شيعه گانو مراجعه او ديني مشران گڼل کيږي او که دولت يې پر وړاندې لږ سپکاوی هم وکړي؛شيعه گان به پرې له هرې لوري رامات شي.
خو د کربلا کيسه: کربلا د علي او فاطمې د زامنو او د پيغمبر د لسمو حسن او حسين تر وژلو وروسته جوړ شوی ښار دی.
د عراق خلکو حسين راوغوښت، چې له حجاز او مدينې نه راشي، چې خليفه يې کړي،هغه چې دا بلنه ومنله او کورنۍ يې د کوفې په دولس فرسنگو کې پرتې کربلا ته ورسېدله؛نو کوفيان ترې ستانه شول او په شام کې د اموي واکمن يزيد بن معاويه په امر د حسين پر خلاف لښکر راولېږل شو، حسين او توريالي ملگری يې ورسره په نره تر مرگه وجنگېدل.
اموي لښکرو په دغه جگړ کې له ډېرې سخت زړۍ او زياتي نه کار واخيست. تر هغې وروسته د نړۍ شيعه گانو د غه ښار او د حسين مدفن خپل ستر روحي او معنوي مرکز وگرځاوه او له هر لوري به د زيارت لپاره پرې داسې را مات وو، چې موږ يې په مسيحيت کې ساری نه لرو.

د کربلا دغه ښار هم ډېرې مدرسی لري او یو شمېر شیعه علما هم دلته اوسي او د کربلا او نجف علما سره یو د بل ملاتړ او د ګډ هدف خاوندان دي او دغه دواړه ځایونه د شیعه ګانو لپاره یو نړیوال علمي مرکز ګڼل کېږي.

زه د خپل ماموریت په لړ کې له بصرې نه بغداد ته ولاړم، بغداد د عراق د حکومت لپاره د عثماني دولت له خوا د مقرر شوي واکمن مرکز و، له هغه ځایه ((حلی)) ته ولاړم، حله د فرات سیند پر غاه پروت ښار دی.

فرات او دجله دواړه داسې ستر رودونه دي، چې د ترکیې په غرونو کې یې سرچینه ده،د عراق له ځیګړه وځي او سیند ته لوېږي. د عراق د خلکو کر کرونده او سوکالي په همدغو دوو نهرونو پورې تړلې ده.

زه چې لندن ته ستون شوم؛نو د مستعمراتو وزارت مې پوه کړ چې د دغو دواړو نهرونو د سرچینو د خپلولو لپاره یوه نقشه جوړه کړي،؛ ځکه دا د عراق د نیولو لپاره یو ډېر ستر پلان دی.

له حلی نه نجف ته د یو اذربایجاني سوداګر په جامه کې ولاړم، د نجف له علماوو او دیني ټولیو سره مې مینه او راشه درشه پیل کړه. درسي غونډو ته به یې ورتلم،د هغوی سختې تقوی،پاکلمنی، روحي سپېڅلتیا او د علم او پوهې فطري توب ته حیران وم؛ خو پوه شوم، چې د زمانې غوښتنې یې له پامه

غورځولې دي او د خپلې وضع د بدلون په باب څه فکر نه کوي،څو خواوې مې يې وکتې:
۱ _ د عثماني دولت سخت دښمنان وو او هغه هم له دوو خواوو: يو دا چې دولت سني و او دوی شيعه. بله دا چې عثماني دولت پرې داسې زور راوستی و، چې د دوی د ازادۍ مخنيوی يې کاوه ان دومره اجازه يې نه ورکوله چې خپل زور او قوت ته ځير شي او له دغې تنگسې نه ځان وباسي.
۲ _ د دوی ټول زور او انرجي بس په ديني علومو کې لگېده او مادي علوم يې بيخي شاته کړي وو.
۳ _ د نړۍ په سياسي چارو کې يې فکر نه کاوه او په دې خبر نه وو، چې شاو خوا ته يې څه تېرېږي.
ما به له ځان سره وويل: دا خواران څومره په غفلت کې دي او نړۍ څومره ويښه ده.
زه هميشه په دې لټه کې وم، چې د نجف علما د عثماني دولت پر خلاف راوپاروم؛خو هغوی راته غوږ نه ايښوده او ځينو به راباندې ملنډې وهلې؛لکه ما چې پرې دنيا ړنگوله،هغوی ته عثماني حکومت داسې ښکارېده؛لکه يو نه خوځول کېدونکی د غځېدلو جرړو قوت، چې يوازې د امام مهدي پاڅون يې خوځولای او نړولای شي.
د شيعه گانو په نزد امام زمان د پيغمبر يو لمسی او دولسم امام دی، چې د اسلامي حکومت تر رامنځته کېدو (۲۵۵) کاله وروسته پټ شو او تر ننه هم ژوندی دی؛خو ورک او په يوې

خاصې راتلونکې کې راڅرګندیږي او پر نړۍ به عدل او انصاف خپور کړي؛خو له ظلم او زیاتې نه تر ډکېدو وروسته.
ما یوه ته وویل: ایا د پیغمبر په څېر پر تاسې فرض نه ده، چې له ظلم او تېري سره مبارزه وکړئ؟
و یې یل: هغه خو پیغمبر و او خدای ورسره غیبي مرسته کوله.
ما وویل: تاسې هم پاڅئ، له تاسې سره به غیبي مرسته وکړي. قرآن نه وایي چې: ان تنصروالله ینصرکم. او که د خدای مرسته مو وکړه، خدای ستاسې مرسته کوي.
ځواب یې راکړ:: ته سوداګر سړی یې، په دې خبرو دې سر نه خلاصیږي.
د علي قبر یې هر راز ښکلی کړی دی، یو ښکلی حرم،چې له پاسه پرې د سرو زورو ګومبزه ځلیږي او د سرو زور دوه منارې لري،چې شیعه ګان یې ورځ تر ورځ نوره هم ښکلی کوي او په ګډه پکې لمونځ کوي او له قبره یې راتاوې پنجرې ښکلوي،پر امام سلام اچوي او د ورننوتو په وخت کې اجازه غواړي،د حرم شاو خوا یو لوی غولی دی، چې ډېری وړې وړې کوټې پکې دي او زیارت کوونکی او طالبان پکې اوسي.
په کربلا کې د نجف د حرم په څېر دوه حرمه دي،یو د حسین او بل یې د ورور عباس دی، چې په کربلا کې ورسره ووژل شو. شیعه ګان د کربلا په دې حرم کې هم هماغه څه کوي، چې د علي په حرم کې یې کول. کربلا د اوبو او هوا له پلوه تر

نجفه ښه ده او د ښار شاوخوا باغونو او روانو اوبو را ایساره کړې ده.

په دې مسافرت کې، چې عراق پلو ته ولاړم،خواشینونکې وضع مې ولیده،د استانې له خوا دلته مقرر واکمن او والي یو ظالم او ناپوه سړی و، څه یې چې زړه غوښتل، هغسې امر یې کاوه؛ لکه خلک یې چې مینځې او مریان وي، ملت ترې ټول خپه و.

خو شیعه ګان ترې؛ځکه خپه وو، چې حکومت یې د ازادیو مخه نیولې وه او په سخت خپګان کې یې راګیر کړي وو او سنیان ترې په دې خپه وو،چې هغوی اصلي عرب وو او دا یې نه منله، چې له خپلو لویانو او مخورو پرته دې د یوه ترک سړي حکومت پر ځان ومني.

ښارونه وران،خلکو د ښارونو په ناولتیاوو او میکروبي سیمو کې ژوند کاوه،لارې بد امنه،په لارو کې به کاروانونه وهل کېدل،زیاتره کاروانیان به د وسله والو ساتندویانو او څارندویانو په ملګرتیا تلل.

د قبایلو ترمنځ سختې شخړې او دښمنۍ وې،داسې ورځ به نه وه، چې یوې قبیلې به پر بلې نه بلو سل او مرګ ژوبله به پکې نه کېده.

ناپوهي او بې سوادي هم په حیرانوونکې توګه په خلکو کې خپره وه. د ناپوهۍ او بې سوادۍ وضع یې ماته زمونږ پر هېواد د یهودو د تسلط وخت یادوه.

په کربلا او نجف کې له طالبانو او مذهبي شخصیتونو او یو کم شمېر هغو کسانو،چې په دوی پورې یې اړه درلوده،په زور کې له یو لیکونکي او لوستونکي پرته نور څوک نه پیدا کېده.
زه څلور میاشتې په نجف او کربلا کې پاتې شوم. په نجف کې دومره ناروغه شوم،چې له ژوند مې تمه پرې شوه. د غړیو سستوالی مې تر هفتو اوږد شو.یوه طبیب ته ورغلم، د هغه په درملو مې یو څه ښېګڼه وشوه. رنځوري راباندې په دوبي کې راغله، اوړی ډېر ګرم و، د رنځورۍ شپې مې په زیرزمېن کې،چې سرداب یې ورته وایه تېرې کړې، د کاله له خاونده مې په کرایه اخیستې وه، هغه مې د تمې له امله پالنه او ساتنه کوله، خواړه او درمل یې راوړل او راته ویل یې دا هر څه درسره خدای جهتي کوم؛ځکه ته د امیرالمومنین زایر یې.
د ناروغۍ په لومړیو شپو کې مې خواړه خالي ښوروا وه. بیا راته طبیب لږه غوښه هم وښووه او د رنځورۍ په اخر کې د چرګ له غوښې سره وریجې راته وښودې. له رنځورۍ نه چې ښه شوم؛ له نجف نه بغداد ته ولاړم.د نجف،کربلا،حلی او بغداد له مشاهداتو مې یو سل مخیز راپور تیار کړ او په بغداد کې مې د مستعمراتو د وزارت نماینده ته وسپاره او په خپله د وزارت حکم ته سترګې په لار شوم، چې په عراق کې پاتې شم او که لندن ته ولاړ شم ؟؛ خو لندن ته د تګ ډېر تږی وم؛ځکه مسافري مې ډېره اوږده شوې وه او په وطن،ښځې او زوی پسې مې زړه ډېر خپه و، خصوصا د دې لېوال وم، چې هغه

يوازنی زوی مې (سبوتين)، چې زه يې لا نه وم ليدلی، ژر ووينم؛ نو په يوه بله پانه کې مې له وزارت نه د رخصتۍ اجازه وغوښته، چې کور ته ولاړ شم؛ځکه په عراق کې مې د سفر درې کلنه موده تېره کړې وه. په بغداد کې د مستعمراتو د وزارت نماينده راته وويل: همدلته پاتې شه او بغداد ته د ځواب تر راتگه ونه وځې. ما هم د دجلې رود پر غاړه په يوه هوټل کې کوټه واخېسته، چې راباندې بدگومانه نشي.

په بغداد کې د استوگنې په موده کې مې په دې غور کاوه، چې د دې ښار د اوضاع او د عثماني هېواد د پايتخت ترمنځ څومره توپير دی.

ترکان دا غواړي، چې عراق وځپي؛ځکه عراقيان عرب دي او حکومت د دوی له شره امان نه دی.له هغې ورځې چې له بصرې نه راوتلی وم، د محمد بن عبدالوهاب په باب ډېر انديښمن وم او پرې وېرېدم، چې هغه زما ورښوولې لار پرې نه ږدي؛ځکه هغه ډېر رنگين مزاجی او قهرجن و،وضع يې ژر بدلېده او زه ترې همېشه په وېره کې وم، چې د محمد بن عبدالوهاب په لړ بدلون سره زما ټولې خوارې اوبه يو نه سي.

زه چې ترې رابېلېدم، هغه غوښتل، چې عثماني مرکز استانې ته ولاړ شي؛خو ما منع کړ او ورته مې وويل: هلته حالات دومره تنگ دي، چې کېدای شي تا د خپلو عقايدو د خرگندولو په وخت کافر کړي او و دې وژني، هغه ته ما هسې دا خبره وکړه؛خو ډېره وېره مې له دې وه، چې له ځينو داسې علماوو

سره مخ نشي، چې له خپل کربلیچ او بېلارۍ نه یې وا نه وړي او د اهل سنتو په لار یې سیخ نه کړي او زما ټولې هڅې خاورې نشي.
لنډه دا چې پوه شوم محمد په بصره کې پاتې کېدل نه غواړي؛ ورته مې وویل: اصفهان او شیراز ته ولاړ شه؛ځکه دا دواړه ښکلي او ودان ښارونه دي. خلک یې شیعه ګان دي او دا ډېره لرې وه، چې شیعه ګان پر محمد اثر پرې باسي؛ له دې امله خو یې زه له ورښوولې لارې نه په نه لرې وتو ډاډه وم.
څه وخت چې زه له محمد نه رابېلېدم؛ ورته مې وویل: ته پر تقیه ایمان نه لرې؟ ویې ویل: هو د پېغمبر یو صحابي و، فکر کوم محمد به مقداد ګڼلی وي، څه وخت چې د مشرکینو په لاسو کې و او مور و پلار یې ورته ووژل؛هغه تقیه وکړه او د خپل نجات لپاره یې د خپل مشرکوالي اظهار وکړ. ورته مې وویل: که هلته ولاړې؛ نو له شیعه ګانو نه تقیه وکړه.
او ورته مه وایه چې اهل سنت یې، چې له کړاو سره مخ نشې او د هغه ښار له ښکلې هوا او اوبونه استفاده وکړه، د خدای پامانۍ په وخت مې محمد ته یو موټی پیسې د زکاة او د سفر خرڅ په نامه ورکړې (زکاة یو ډول مالیه ده، چې مسلمانان یې د اسلام او مسلمانانو د ګټې لپاره ورکوي) او یو څاروې مې ورته د سپرلۍ لپاره واخیست او ورومې ښښه او ترې رابېل شوم.
له هغه وخت راهیسې بیا پوه نه شوم، چې محمد چېرته ولاړ او څه شو؟ یو له بل سره مو تړون کړی و، چې که له موږ دواړو نه

هر یو بصرې ته راغی او هلته یې پاتې کېدل نه غوښتل او خپل دوست یې و نه کوت؛ نو عبدالرضا نجار ته دې لیک وسپاري او په هغه لیک کې دې ولیکي چې چېرته ځي،چې ملګری یې ترې خبر اوسي.

شپږم یادداښت

په بغداد کې تر یو څه انتظار وروسته را ته د وزارت خبر راغی او زه یې لندن ته وغوښتم،له واره لندن ته روان شوم او وزارت ته له ورتګ سره مې سکرتر او د وزارت ځینې نور غړی وکتل او خپل درې کلن مشاهدات او پلانونه مې ورته وړاندې کړل. زما د فعالیت له طرز نه ډېر خوشحال شول، د خپل کار د پلان تفصیل مې ورته رالیږلي وو او د محمد بن عبدالوهاب معشوقې صفیې هم ځینی داسې راپورونه رالیږلي وو چې زما پلانونه یې تاییدول.

موږ چې وزارت ماموریت ته لیږلو؛ د ماموریت په سیمه کې یې ځینې نور کسان هم په موږ پسې اچول او زما څارونکیو، چې په دغه سفر کې زما د کار په باب کوم راپورونه ورکړي؛ ټول قانع کوونکي وو.

سکرتر زما له راتګه وزیر خبر کړ او له وزیر نه یې راته وخت واخیست، له وزیر سره مې په خاص دفتر کې وکتل،زما یې زښت زیات احترام وکړ او ډېر لور یې راباندې وکړ دا ځل راسره د استاني له سفر نه د راستنېدو په پرتله د وزیر چلند ډېر زیات توپیر درلود او داسې یې راته وښووه، چې ما یې په زړه کې ځای نیولی دی په دې چې د محمد بن عبدالوهاب غوندې یو څوک مې پیدا کړی، ډېر زیات خوشحاله شو.

ویې ویل: وزارت په همداسې ورکی پسې ګرځېده او ټینګار یې وکړ چې له لاسه یې ور نه کړې او هر څنګه، چې غواړې د

کار تړون ورسره کلک کړه او که په دغو ټولو زغملو کړاوونو کې دې سړی له تر لاسه کولو پرته نور څه لاس ته هم رانه وړل، بیا هم ارزښت لري.
ما ورته وویل: اوس اندېښمن یم، چې د محمد پای به څه شي؟
وزیر وویل: ډاډه اوسه هغه اوس هم پر هماغه لار روان دی، چې تا ورښوولې ده. زموږ. مامورینو ورسره په اصفهان کې کتلې او وزارت ته یې راپور رالېږلی، چې هغه پر خپله لار روان دی.
ما له ځان سره وویل: محمد څنګه رازونه نورو ته هم ویلي دي؛ خو د وزیر له وېرې مې ترې پوښتنه و نه کړای شوه؛ خو وروسته چې له محمد سره مخ شوم؛ راته یې وویل: زه په اصفهان کې له عبدالکریم نومي یوه سړی سره مخ شوم او راته یې وویل: زه ستا د ورور محمد "١١" ملګری یم، چې په بصره کې یې له تا سره د دوستۍ تړون کړی و. او له همدې لارې هغه عبدالکریم هم، چې د وزارت یو کارمند و، د محمد اسرار تر لاسه کړای شو، محمد بن عبدالوهاب وویل، چې صفیه په اصفهان کې هم راسره مخ شوه او دوه میاشتې صیغه مې ورسره وکړه او بیا له اصفهان نه شیراز ته ولاړم. عبدالکریم مې هم ملګری و، په شیراز کې راته عبدالکریم یوه اسیه نومې هم متعه کړه اسیه تر صفیې ډېره ښکلې وه، څه موده مې له هغې سره په شیراز کې تېره کړه او وروسته څرګنده شوه، چې عبدالکریم د

جلفا له مسیحیانو ځینې د یوه مسیحي مستعار نوم دی،چې د وزارت یو کارمند دی او اسیه هم په شیراز کې د مستعمرو د وزارت د یوې مستخدمې نوم دی.
لنډه دا چې پرمحمد بن عبدالوهاب زموږ د څلورو واړو تسلط، هغه د وزارت د اصلي هدف د عملي کولو لپاره ښه پوره تیار کړی و.
وزیر، سکرتر او نورو دوو کسو ته چې نالیدلی وو، د کار او احوال تر وړاندې کولو وروسته راته وزیر وویل: ته په خپل دغه فعالیت سره په وزارت کې یوه ستر منصب ته ورسېدې او په خپلو ملګرو کې د لومړي مقام څښتن یې او زیاته یې کړه: سکرتر ته مې حکم کړی،چې د دولت ځینې هغه اسرار چې ستا د پلان په عملي کولو کې موثر دي درته وسپاري،بیا یې راته لس ورځې رخصتي راکړه، چې له خپلې ښځې او بچي سره اوسم.
له وزارت نه راووتم او کور ته ولاړم، د خپل کمکي زوی په لیدو (چې ما ته ورته و او ایله یې خبرې ماتولای شوې) ډېر خوشحاله شوم،هغه به چې پل اخېسته،ما به ویل، چې زما د ځیګر ټوټه زما په مخکې ګرځي، زما د ژوند خوږې شیبې همدغه لس ورځې وې، چې له ښځې او بچي سره مې تېرې کړې، په دغو سو ورځو کې خپله هغه بوډۍ ترور (د پلا رخور) مې هم ولیده، چې د عمر وروستۍ شپې یې شمېرلې.
په دې څو ورځو کې راته د هغې لیدل ډېر ارزښتمن وو؛ځکه

هغه زما دریم ماموریت ته تر تګ وروسته له دنیا تللې وه او د هغې مرګ زما په روح ماتم ګډ کړه.
لس ورځې دومره ژر تېرې شوې؛ لکه یوه ورځ، وایې چې ښه ساعت ژر تېرېږي، د تریخ غوندې خوند چې یو سات یې د پیړیو په شان تېرېږي، دلته مې په نجف کې د ناروغۍ شپې رایادې شوې،چې یوه ورځ یې راباندې دکال هومره تېرېده او تریخ خوند مې یې اوس هم په خوله کې دی،چې د ژوندانه خوږو او خوښیو هغه ترخه لاندې نه کړل.
لس ورځې وروسته وزارت ته ورغلم، سکرتر راسره دروند روغبړ وکړ. لاس یې راته دومره په مینه کیمانډه چې وروري یې ترې احساسېده، راته یې وویل: وزیر په خپله ما ته حکم کړی، چې دوه ستر دولتي رازونه دروسپارم. په راتلونکې دې د پلانونو په عملي کولو کې ګټورېدا ی شي او دا ومنه، چې دا دوه رازونه په هېواد کې له ډېرو لږو باوري خلکو پرته بل چاته معلوم نه دي. بیا یې له لاسه ونیولم او د وزارت یوې کوټې ته یې ننه ایستم، چې عجیبه ننداره مې پکې ولیده:
په کوټه کې شاو خوالس کسه ناست وو، یو پکې عثمان سلطان و، چې هم یې ترکي خبرې کولې او هم په انګلیسي،دویم استانه کې د سنیانو د شیخ الاسلام په جامه کې، دریم د ایران پاچا، څلورم د شیعه عالم په بڼه، دغو دواړو په فارسي او انګلیسي خبر کولې او د هر یو څنګ ته یو منشي او یو کاتب ناست و.

دا څلور کسه په دغو څېرو هغه څوک وو، چې په دغو مختلفو هېوادو کې د وزارت د جاسوسانو او کارمندانو هغه راپورونه، چې راغونډېدل او په دوی پورې مربوط وو دوی ته راتلل.
له دغو څلورو ځېنې هر یو یې د وزارت د هغو معلوماتو یوه مجموعه ده، چې تردې وخته راغونډه شوي وو.
سکرتر راته وویل: دا د اصلي اشخاصو د څېرو مثالونه دي، چې موږ کټ مټ د هغوی په څېر جوړ کړي دي،چې په دې وپوهېږو هغوی څه رنګ فکر کوي،پوهه او سیاست یې په کومه سویه دی؟ ویې ویل: که غواړې ازمېښت پرې وکړه.
فرض کړه اوس له یوه شیعه عالم سره مخ شوې، هر څه چې غواړې، له دې سړي نه، چې د هغه په څېره دی، پوښتنه وکړه، ما وویل: ډېره ښه ده، د شیعه عالم مثال ته مې وویل:
محترما! موږ ته له عثماني حکومت سره جګړه جایزه ده ځکه دا یو متعصب سني حکومت دی؟
مثال ځواب راکړ: د سني توب له وجهې له حکومت سره جګړه جایزه نه ده؛ځکه مسلمانان ټول سره وروڼه دي.موږ باید یوازې له دې امله حکومت سره مبارزه وکړو، چې د اسلام او مسلمانانو حقوق او حدود یې لتاړلي او د مسلمان ملت او امت چارې تر پښو لاندې کوي. موږ باید ورسره د دې لپاره مبارزه وکړو، چې له جنایاتو او ناوړه کارونه لاس واخلي او چې څه وخت یې له دغه جنایته لاس واخیست، موږ ورسره هم مبارزه پرېږدو.

ما وویل: محترما! یهود او نصاری پلیت دي؟ که نه؟ و یې یل: هو دوی نجس دي او ځان ساتل ترې واجب دي.

ما وویل: ښاغلیه! نظافت د ایمان جز نه دی؟

که وي؛ نو لارې د جوماتونو غولي او مدرسې ولی دومره ناولې دي؟

ویې ویل: څه وکړو اوبه کمې دي او حکومت هم د عامې روغتیا څه خیال نه ساتی.

عجیبه ! دغه ټولې مسئلې په نجف کې ما له یوه شیعه عالم نه وپوښتلې او هغه کټ مټ همدا ځوابونه راکړل؛ البته دې بدل عالم یوه جمله زیاته او هغه دا چې: حکومت د عامې روغتیا څه خیال نه ساتي، دا جمله په نجف کې هغه اصلي عالم ونه ویله. دې بدل (مثال) به داسې فارسې خبرې کولې؛ لکه په نجف کې چې شیعه علماوو کولې.

سکرتر وویل: که له دې نورو دریو سره هم خبرې وکړې؛ دوی به هم درته له اصله سره کټ مټ یو شان ښکاره شي.که اصلي خلک دې یې لیدلي وي، دوی ازمییلای شې.

ما وویل: د شیخ الاسلام له فکري طرز سره بلد یم؛ځکه په استانه کې استاذ (شیخ احمد افندم) د هغه د خولې خبرې کولې.

سکرتر وویل: ډېره ښه ده مهرباني وکړه.

زه د شیخ الاسلام له بدل او مثال سره کیناستم، ما وویل: محترم افندم: ایا د سلطان اطاعت واجب دی؟

ویې یل: هو زویه! د سلطان اطاعت د خدای او رسول غوندې واجب دی.
ما وویل: ولې؟ ویل: دا آیت دې نه دی اورېدلای چې خدای فرمايي (اطیعوا الله وا طیعوا الرسول و اولی ا لامر منکم) (نساء/۵۹) د خدای د خدای د رسول او واکمن اطاعت وکړئ.
ما وویل: که د هر سلطان،واکمن او اولی الامر اطاعت د خدای له لوري واجب وي؛ نو خدای څنګه خلکو ته د یزید بن معاویه په څېر د فاسقو او جنایتګرو د اطاعت حکم کوي، چې د پېغمبر لمسی وژني، د مدینې خلک له یوې مخې وژني او د جرارش لښکر د مسلمانانو پر ناموس تېري کوي او خدای داسې حکم فرمايي چې د ولید بن عبدالمالک په څېر فاسق او شرابي سړی اطاعت وکړئ؟
ویې یل: زویه! یزید د پېغمبر خلیفه او د وخت امیرالمومنین و، د حسین په وژلو کې ترې سهوه وشوه او بیا یې توبه واېسته او پاتې شوه د مدینې د خلکو وژنه، د مدینې اوسېدونکي خو د دغه راز وژنې مستحق وو؛ځکه د وخت د حکومت پر خلاف راپاڅېدلي وو؛ نو یزید باید وژلي او ځکولي وای. د ولید شرابخوري خو ځکه څه خبره نه وه، چې هغه له شرابو سره اوبه ګډولې او بیا یې څښکل. دا په اسلام کې جایز دي.
ما له شیخ افندم نه هم دا پوښتنه کړې وه او هغه هم په لږ اختلاف سره همدا ځواب راکړی و.

ما سکرتر ته وویل: د دې مثالونو او بدلونو ګټه څه ده، چې دلته موتیار کړي دي؟ ویې ویل: دا بدلونه د مسلمانانو د سیاسي او دیني شخصیتونو د سیاسي فکر نماینده او ښکارندوی دی. که موږ له یوه لښکر سره مخامخېدل وغواړو او د دښمن پر لور د مخنیوي لپاره لښکر ولېږو؛ لومړی باید د دښمن د پوځونو تګلوری ښه ځانته معلوم کړو. موږ باید د مسلمانانو سیاسي طرز او د سیاسي شخصیتونو د فکر سطح وپېژنو، چې د هغوی د سیاسي نقشو پر وړاندې نقشه تیاره کړو او سیاسي فعایتونه یې شنډ کړو او د هېواد په سیاسي او اداري چارو کې یې درز پیدا کړو او باید د مذهبي شخصیتونو د استدلال په طرز او د فکر په سطح وپوهېږو،چې د استدلالونو د رد لپاره ځوابونه برابر کړو، چې په دې توګه د مسلمانانو په ماغزو کې د دغو شکونو په ځایولو سره د هغوی عقیدې زیانمنې کړو.

بیا سکرتر ما ته زرمخیز کتاب راکړ، چې پکې د مسلمانانو د ازادۍ او استقلال د بنسټ د نړولو، کمزوریو او مختلفو نقشو په باب اټکلونه وو،چې د مسلمانانو سیاسي او مذهبي مقاماتو سره د مستعمرو وزارت د کارمندانو او جاسوسانو د چلند په باب د مختلفو راپرونو نتیجه وه.

کتاب مې له ځان سره کور ته یووړ او په اوږده کړی درې هفته ای رخصتۍ کې مې ولوست او د سکرتر په وینا مې بېرته وزارت ته وسپاره، د کتاب د لوستو په وخت کې د مسلمانانو د

اوضاع په باب د وزارت په څېړنو او تدقیق حیران وم او په سلو کې اویا پکې هغه څه لیکل شوې وو، چې ما په خپلو سترگو د مسلمانانو په غونډه کې لیدلي وو او د دولت د سیاسي نقشو او اټکلونو په باب مې ډاډ نور هم زیات شو او ډاډه شوم؛ لکه په دې کتاب کې، چې اټکل شوې، عثماني امپراتورۍ به له پېړۍ نه په کم وخت کې رانسکوره شي.

سکرتر وویل: د وزارت د ماڼۍ په نورو کوټو کې د نورو مستعمرو او مستعمرو کېدونکیو هېوادو مربوط بدلونه او مثالونه دي.

ما سکرتر ته وویل: له اصل سره دا بېخي سم مثالونه او بدلونه څنگ جوړوئ؟ ویې ویل: په ټولو ښارونو او هېوادو کې زموږ کارمندان په مختلفو چارو کې راز راز راپورونه رالېږي، مربوط راپورونه خپلو خپلو بدلونو او مثالو ته وړاندې کېږي، دغه بدلونه او مثالونه د هغه اصلي مقام د فکري او سیاسي چارو د پېژندو مختصصان دي.

د مثال په ډول:د عثمان پاچا مثال د عثماني سلطان پر افکارو او سیاسي چارو داسې سپور دی او په دې برخه کې دومره متخصص دی، چې د هغه ډېر نژدې دوستان به یې هم دومره نه وي.

ښکاره خبره ده،چې د یو چا د تفکر او سیاست په باب درته پوره اطلاعات تر لاسه شول او شپه او ورځ درته د هغه چا د افکارو په باب اطلاعات در رسي،چې تاسې یې په باره کې

اندېښمن وئ،ستاسې د فکر او نتيجې اخېستنې هرومرو د هغه په څېر کيږي؛ نو ځکه خو بيا نقل يا بدل له اصله سره سم وي.
سکرتر وويل: دا له هغو دوو رازونو څېنې لومړی راز دی، چې وزير يې ماته ستا ته د درسپارلو امر کړی و؛ خو دوهم راز به درته يوه مياشت وروسته درسپارم،چې دغه کتاب (هماغه زرمخيز کتاب) په غور ا و ژورتيا ولولې، ما کتاب ښه په غور ولوست او د محمد يانو په باب راته تازه ټکی رابرسېره شول او ورسره مې د هغوی د انحطاط او ځوړتيا وجهې تر لاسه کړې او د مسلمانانو د کمزورۍ ټکي مې همداسې وپېژندل؛لکه د قوت او پياوړتيا عوامل يې، چې راته روښانه شول او په دې هم پوه شوم، چې د دوی پياوړي خصوصيتونه او د پياوړتيا عوامل ځنګه له منځه وړل کېدای او په کمزورۍ بدليدای شي؟
له کتاب نه د دوی د کمزوۍ رايستلي ټکي دادي:
١ _ د شيعه او سني ترمنځ اختلاف،د ملتونو او دولتونو ترمنځ اختلاف،د ايران او عثماني دولت اختلاف، د قبائلو ترمنځ اختلاف، او د علماوو او دولت ترمنځ اختلاف.
٢ _ ناپوهۍ او بيسوادۍ چې له کم شمېر پرته پرې ټول مسلمانان اخته دي.
٣ _ آخرت ته د مذهبيانو خاصه توجه او د دنيا او دنيوي ژوندانه په باب ناغېزې او پانامۍ.
٤ _ د اسلامي دولتونو استبداد او ديکتاتوري.
٥ _ د لارو بد امني او د ډله يزو ارتباطي وسايلو نشتوالی.

۶ _ د عامې روغتیا نشتوالی، مسلمان میشتي ښارونه همېشه د وبا او طاعون له میکروبونو ډک وي.
۷_ د ښارونوویجاړتیا او د ځمکو شاړېدل، د ویالو او نهرونو ټپېدل او د کروندی نیمگړتیا.
۸ _ د مسلمانو هېوادو د چارو په اداره کې داسې د رائ استبداد او ملوک الطوایفي، چې نه پکې قانون او نظم ته ضرورت پاتې دی او نه مقیاس او میزان ته.
هرڅوک د هرې ادارې او موسسې په سر کې خپلواک،خپلسری او خپل رایه دي، چې هر څه وغواړي، هغه کو ي، البته په ښکاره د قرآن درناوی کوي؛ خو قرآن یې له نظره قانوني ارزښت له لاسه ورکړی دی.
۹ _ سخته اقتصادي کمزوري،فقر په ټولو ښارونو اوکورنیو کې خپور دی.
۱۰_ د منظم پوځ او مجهزو جنگي وسایلو نتشوالی او زړو او له کاره لویدلو وسلو شتوالی.
۱۱ _ ښځې کم گڼل او د هغوی د حقوقو لتاړل.
۱۲ _ زیاتې ناولتیاوې، چې واټونه او بازارونه پرې ډک دي او ژند یې ورته ککړ کړی دی.
په دغه کتاب کې د دغو کمزور ټکو تر یادولو وروسته دا ټکی هم راوړل شوی و،چې د اسلامي قانون اصل او د پېغمبر دستور د د غو پر خلاف دی؛ نو داسې کار په کار دی،چې

مسلمانان د خپل دین له حقیقته خبر نشي،چې دغه کمزوری ټکی پکې ثابت پاتې شي.

په نومړي کتاب کې د غو لاندې ټکیو ته اشاره شوې وه، چې اسلام د مسلمانانو د اوسني وضع پر خلاف دی:

۱ _ هغوی ته یې د وحدت، پیوستون او همکارۍ حکم کړی او قرآن فرمایي: **وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ**(آل عمران/۱۰۳) د خدای پر رسۍ منګولی ولګوئ او سره خپریږئ مه.

۲ _ هغوی یې د پوهې او زده کړې تر لاسه کولو ته ګمارلي او حدیث دی،چې طلب العلم فریضة علی کل مسلم و مسلمه. زده کړه پر هر مسلمان نر او ښځه فرض دي.

۳ _ هغوی یې ویښتیا او هوښیارۍ ته بللي. قرآن فرمایي: **فَسِيرُواْ فِي الأَرْضِ** (پرځمکه وګرځئ) (نحل /۳٦)

٤ _ هغوی ته یې د ودانولو حکم کړی. قرآن فرمایي: بقره ۲۰۱ آیت: **وِمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً.** له دوی ځنې وایي: خدایه موږ ته په دنیا کې نیکي راکړه او په آخرت کې هم.

۵ _ هغوی ته خدای د مشورې امر کړی دی او د رای له تحمیل او استبداده یې منع کړي دي. قرآن وایي: **وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ** (د شوری ۳۸ آیت)

۶ _ هغوی ته يې د لارو د امنيت د ټينګښت امر کړی دی. په قرآن کې يې ويلي دي: د ملک ۱۵ آيت: **فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا** (پر ځمکه روان شئ.)

۷ _ اسلام مسلمانانو ته امر کړی، چې د بدن په سلامتۍ کې هڅه وکړئ او روغتيا ته پام وکړئ؛ لکه په حديث کې چې راغلی دي:

علوم څلور ډوله دي: د فقهې علم د دين د ساتنې لپاره،د طب علم د بدن د روغتيا لپاره، د نحوې علم په وينا کې له غلطيو نه د ژبې د ساتنې لپاره، د نجوم علم د وخت او زمانې د محاسبې لپاره (۱۲)

۸ _ او مسلمانان يې له طبيعي منابعونه استفادې ته هڅولي دي. قرآن فرمايي: **خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الأَرْضِ جَمِيعاً** (بقره ۲۹ آيت) (پر ځمکه هر څ خدای ستاسې لپاره شته کړي دي.)

۹ _ او هغوی ته يې په چارو کې د نظم او سمون حکم کړی دی. قرآن وايي: و انتپنا فيها من کل شئ موزون (الحجر ۱۹ آيت) په دې ځمکه کې مر هر څه منظم راټوکولی دي.#

۱۰ _ او اسلام مسلمانانو ته په خپل اقتصادي ډګر کې د زيار حکم کړی دی. په حديث کې دي چې: من لامعاش له لا معاد له، څوک چې د معاش دتامين وسيله نه لري، د آخرت نيکمرغي به يې په برخه نه شي.

۱۱ _ د پوځي قواو او جنګي تشکيلاتو د سمون او برابرولو حکم يې ورته کړی دی، قرآن فرمايي: انفال ۶۰ آيت: **وَأَعِدُّواْ**

لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ (ځومره مو چې وسه وي، د دښمن پر خلاف قوت برابر کړئ)

۱۲ _ دپاکوالي حکم ورته کوي. حديث دی چې "النظافة من الايمان " پاکوالی د ايمان جز دی.

۱۳ _ د ښځو د حقوقو ساتنې ته يې هڅوي. قرآن فرمايي: **وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ** (بقره ۲۲۸ آيت) او ښځې د ترسره کړي کار په بدل کې د نېکۍ مستحق دي.

په نومړي کتاب کې د مسلمانانو د پياوړتيا عوامل او د ځينو شيانو د له منځو وړو توصيه راغلې وه:

۱ _ قبيلوي،کورني،نژادي،جغرافيايي او ژبني امتيازات د مسلمانانو له نظره بې ارزښته دي او ځانونه يو د بل خپل ګڼي.

۲ _ سود، احتکار (دګرانۍ په نيت زېرمه کول) ناوړتيا، شراب او بد ځناور ناولي ګڼي.

۳ _ له خپلو عالمانو سره ډېره مينه لري.

٤ _ سنيان د خپل واکمن ډېر احترام کوي او د پېغمبر استازی يې ګڼي او اطاعت يې واجب بولي.

۵ _ جهاد او له دښمن سره مبارزه ورته فرض ښکاري.

٦ _ شيعه ګان د هر دين او مذهب غير مسلمان پليت ګڼي.

۷ _ اسلام تر ټولو دينونو اوچت بولي او په نړۍ کې تر اسلام اوچت دين نه پېژني.

۸ _ شيعه ګان په خپلو ښارونو کې د يهودي کليساوو جوړول نه پرېږدي.

۹ _ د زیاتره مسلمانانو دا خیال دی، چې یهود او نصاری دې له جزیرة العربه ووځي.
۱۰_ پر درې ګونو (لمونځ، روژه، حج) عباداتو سخت ټینګ ولاړ دي.
۱۱ _ شیعه ګان د پینځمې (خمس) ورکول فرض ګڼي او د خپلې ګاللې ګټې پینځمه خپلو علماوو ته ورکوي.
۱۲ _ پر خپلې اسلامي عقیدې سخت ټینګ ولاړ دي.
۱۳ _ خپل اولاد د خپلو مسلمانانو پلرونو او نیکونو په څېر روزي، هیڅ یو زوی د خپل پلار له لارې بېلېدای نشي.
۱٤ _ ښځې یې ستر مني او محجوبې دي؛ نو ځکه یې په ټولنه کې فساد او ناوړتیاوې نه خپرېږي.
۱۵ _ د جمعې (جماعت) لمونځ پکې رواج دی او د همدې پروګرام له مخې د ورځې څو ځل راغونډېږي.
۱٦ _ د پېغمبر او د هغه د اولادې او د مذهبي لویانو قبرونه د هغوی د راغونډېدو مرکزونه دي او د دغو قبرونو د زیارت په نامه سترې غونډې کوي.
۱۷ _ شیعه ګان ډېرې تکیه خانې او حسینیې لري، چې د ویر او ماتم په وخت کې پکې راغونډېږي او واعظان او خطیبان پکې ویناوې کوي او د ایمان ساتنې او ښېګڼې ته یې هڅوي.
۱۸ _ پر نېکیو امر او له بدیو منع (ملي څارنه) د دوی له نظره فرض ده.

۱۹ _ په واده ډېر ټینګ دي او د نسل زیاتوالی او د ښځو د شمېر ډېرښت سنت ګڼي.
۲۰ _ د دوی له نظره که یو څوک یو کافر مسلمان کړای شي، دا تردې غوره ده، چې ده ته دنیا ورکړ شي.
۲۱ _ هغوی په دې عقیده دي، چې که څوک د سنتو یا د یوه نېک کار بنسټ کېږدي؛ ټول هغه نېک او عبادتي کارونه، چې د دغو سنتو پر بنسټ ترسره کېږي، په ده پورې اړه لري.
۲۲ _ قرآن او حدیث دوی ته ډېر ازرښت لري او د دغو دواړو پېروي د جنت او ثواب سبب ګڼي.
د مسلمانانو د پیاوړتیا او قوت د عواملو تر یادونې وروسته په دغه کتاب کې دا توصیه شوې وه، چې د دغو عواملو د له منځه وړلو او د کمزوریو د زیاتوالي هڅه باید وشي او د دغو دواړو پلانونو د عملي کولو د څرنګوالي لارښوونه یې کړې وه:
۱ _ د اختلافاتو د زیاتولو یوازنۍ لار د هغو طبقاتو ترمنځ د بدګڼۍ رامنځته کول دي، چې په خپلو کې سره په شخړه دي او داسې کتابونه خپرول پکار دي، چې دغو اختلافاتو ته لمن ووهي او د دې کار لپاره باید ښه پوره پیسې بېلې کړای شي.
۲ _ د هغوی د ناپوهۍ او بېسوادۍ د ادامې لپاره باید د مدرسو د جوړېدو او کتابونو د خپرېدو مخنیوی وشي او، چې څومره کېدای شي، کتابونه او علمي زېرمې یې له منځه یوړل شي او خلک دیني مدرسو ته بدبین کړای شي، چې خپل بچي

مدرسو ته ونه لېږي او د دې کار د عملي کولو یوازنۍ لار پر دیني شخصیتنو د بېځایه تورونو لګول دي.

۳، ٤ _ په غفلت او لټۍ کې د خلکو د ساتنې لار دا ده، چې د هغوی نظر باید جنت او آخرت ته زیات واړول شي او سرونه یې په ذکر او دعاوو کې راګېر کړای شي،چې د د دې کار لپاره باید د صوفیتوب ډلګۍ او ټولي پیاوړي کړای شي او شعرونه، غزلې خصوصا مثنوي مولوي او د محی الدین بن عربي کتابونه پکې خپاره شي.

۵ _د مسلمانانو د حکومتونو او دولتونو دیکتاتوري باید داسې پیاوړې کړای شي او خلکو ته دیکتاتور واکمن د خدای سیوری او ظل الله وښوول شي.

٦ _ د لارو او ښارونو بدامني؛ باید لهو لعب ته د واکمنو او حکامو د تشویقولو له لارري پیاوړې شي. حکومتونه په هوسونو او عیاشیو مشغول کړای شي، چې د غلو او خاینانو له نیولو نه یې پام بل خوا شي، بلخوا باید غله او سرغړوونکي پیاوړي کړای شي، وسله دې ورکړي شي او الې ګولې ته دې وهڅول شي.

۷ _ د عامې روغتیا د نشتوالي د ادامې لپاره باید د خلکو له مغزو نه د علاج فکر وایستل شي او لار یې داده، چې په مسلمانانو کې د جبر مذهب پیاوړی شي (څه چې خدای وغواړي، هماغه کیږي، که خدای د یو چا د مرګ اراده

وکړي،علاج هیڅ گټه نه لري او که خدای چا ته شفا ورکول وغواړي؛ نو درو درملو او طبیب ته هیڅ اړتیا نشته)

۸ _ د ښارونو دورانولو او د سیمو او هېوادونو د ړنگولو لپاره په دربمه او څلورمه ماده کې راغلي ټکي عملي شي. خلک روحي او وچو معنوي اړخونو ته متوجه کړای شي او عرفانیت او صوفیتوب پکې خپور کړای شي.

۹ _ د واکمنو د مطلق العناني او مامورینو د خپلسرۍ لپاره باید مسلمانانو ته دا وویل شي، چې اسلام یوازې د عبادت دین دی او د قانون اداري تشکیلاتو لپاره پکې څه نشته؛ځکه پېغمبر او اخلاقو یې اداره، وزارت او قانون نه درلود.

۱۰ _ د مسلمانانو د اقتصادي رکود د رامنځته کولو لپاره باید دومره هڅه وشي، چې زراعتي پیده وار یې وسیځل شي او تجارتي بېړۍ یې په سمندرونو کې ډوبې کړای شي، پر ښارونو او لویو بازارونو اور ولگول شي او داسې نقشې جوړې شي، چې سمسورې زراعتي ځمکې یې شاړې شي او د خلکو د څښاک او به زهرجنې شي.

۱۱ _د اسلامي هېوادو د پوځي تشکیلاتو د گډوډولو لپاره باید حکومتونه او د هغوی پلویان فساد،شراب او عیاشۍ ته راښکل شي چه ټوله ملي بودجه پر خپلو چارو او ساعت تېرۍ ولگوي او د پوځ د سمبالولو او وسلې د اخېستو لپاره ورسره پیسې پاتې نه شي.

۱۲ ـ په اسلامي ټولنو کې د ښځې د سپکاوي په باب هڅه وشي او ښځه باید په ټولنه کې داسې وښوول شي، چې څه ارزښت نه لري، هر څه یې بد دي او په ټولنه کې یې هیڅ حد او حق نشته.

۱۳ ـ د دوی د استوګنې د محیط د ککړتیا لپاره باید د اوبو د زیاتوالي مخنیوی وشي او د اوبه سرچینې یې ورانې کړای شي.

خو کومې طرحې چې په دغه کتاب کې د مسلمانانو د پیاوړتیا او قوت د عواملو د له منځه وړلو په باب ذکر شوې وې دا وې:

۱ ـ کورني امتیازات او نژادي تبعیضونه او جغرافیایي او ژبني امتیازات پکې زیات او رواج کړای شي او ورپسې د هر مسلمان ملت هغه ملي او تاریخ سوابق باید ورڅرګند کړای شي، چې له مسلمانېدو نه مخکې یې درلود او په اصطلاح د هرې ټولنې د ملیت غوښتنې حس له اسلامه مخکې ملي اصولو ته د غاړې ایښود په نامه وپارول شي، مثلا مسلمانانو ته په مصر کې د فرعونیانو تاریخچه او د قبطئانو د تمدن سوابق په ایران کې د مجوسیانو او په عراق کې د کلدیانو او اشوریانو تاریخ سوابق په مخکې کېښوول شي او په دې توګه د مسلمانو ملتو ترمنځ اختلاف رامنځ ته شي.

۲ ـ په مسلمانانو کې شراب،جواري،فحشا او د بد څناور غوښه زیاته کړای شي او د دې هدف د تر لاسه کولو لپاره باید په اسلامي هېوادو کې له مذهبي اقلیتونو خصوصا یهودو او مسیحیانو سره مرسته وشي،چې په مسلمانانو کې دغه چارې

عامې کړي او د بریتانیا د مستعمرو وزارت باید د دې نقشې لپاره زیاتې پیسې پلې کړي او په اسلامي هېوادو کې د دغو مفاسدو د خپرولو لپاره خاص خلک او کارمندان وګماري او هر چا، چې په دې برخه کې د پام وړ پرمختګ وکړ؛ د وزارت له خوا دې ارزښتناکې جایزې ورکړې شي، چې ډېر ژر دغه ځلور واړه فسادونه په اسلامي هېوادو کې خپاره شي او په اسلامي هېوادو کې د بریتانیا د دولت میشته کارمندانو (ځلکه د سفارتونو کارمندانو) ته امر وشي،چې د مسلمانانو په مخکې دې شرابخوري، جواري او فحشا وکړي او که کله د اسلامي حکومتونو له خوا بد ګڼل کېږي؛ د بریتانیا دولت دې یې بشپړ ملاتړ وکړي، پر دې ځلورو فسادو سربېره،په مسلمانانو کې په هره وسیله، چې وي سود رواج کړای شي؛ځکه سود مسلمانانو ته د اقتصادي ماتې پر رامنځته کولو سربېره د قرآن د قوانینو د مخالفت جرات هم ورکوي؛ځکه کله چې یې له دغه ستر قانون سره، چې قرآن یې سخت ټینګار کوي مخالفت وکړ؛ د نورو قوانینو پر وړاندې هم د تخلف جرات پیدا کوي،د دې نقشې د علمي کولو لپاره باید لومړی مسلمانانو ته واورول شي، چې دوه چنده سود حرام دی (د یوې په مقابل کې دوه اخیستل حرام دي)؛ځکه خدای فرمایلی دي: **لاَ تَأْكُلُواْ الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً** (ال عمران ۱۳۰آیت) (څو چنده سود مه خورئ) یعني له دوه چنده نه کم حرام نه دی.

۳، ٤ _له مذهبي علماوو او پوهانو سره باید د مسلمانانو اړیکه کمزورې شي او د دې کار لپاره باید پر علماوو زیات تورونه پورې شي او ځینې خلک وګمارل شي، چې د اسلامي علماوو په نامه کې ډېر ناوړه اعمال وکړي،چې خلک پرې بې باوړه شي او له دغو مامورینو څخه ځینې باید د مصر په الازهر،د استانې په لوی پوهنتون او د نجف په علمیه حوزه کې شامل شي.
له دیني علماوو نه د خلکو د لرې کولو لپاره بله وسیله د مستعمرو د وزارت د کارمندانو په وسیله د هلکانو مدرسو تاسیسول دي. په دغو مدرسو کې باید له لومړي سره مسلمان د علماوو او اسلامي روحانیونو مخالف وروزل شي او د دوی بدي ورته په ګوته کړای شي او ورته وښوول شي،چې دا علما په مزو چړچو او په عیش و عشرت کې د ملت دپیسو په لګولو اخته دي.
۵ _ د جهاد د فرضیت په برخه کې باید مسلمانان په شک کې واچول شي او ورته وویل شي، چې جهاد یوازې د پېغمبر په وخت کې او د هغه سیوري لاندې فرض و اوس نه دی.
٦ _ د کافرو د نجس ګڼلو عقیده باید د شیعه ګانو له مغزو وایستل شي او دا استدلال یې په فکر کې کېښوول شي چې قرآن د اهل کتابو په باب فرمایلي چې: **وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ** (مائده/۵) او د اهل کتابو خواړه تاسې ته حلال دي او ستاسې خواړه هغوی ته حلال دي.

او د پیغمبر خو په خپله یوه ښځه صفیه یهودي او بله یې ماریه نصراني وه؛ نو څنگه کېدای شي،چې د پیغمبر ښځه دې نجسه وي؟

۷ _ مسلمانان باید په دې خبره ټینگ کړای شي چې: له اسلام او مسلمانۍ نه مراد مذهبیتوب دی یهودي مذهب وي که نصارني او یا محمدي؛ ځکه قرآن د یوسف له خولې را اخېستې دي، چې له خدای نه یې سوال وکړو چې: **تَوَفَّنِي مُسْلِمًا** (یوسف /۱۰۱) خدایه ما مسلمان مړ کړه)

په داسې حال کې چې یوسف د مرگ په وخت کې بوډا او محمد لا نه و. او ابراهیم او اسماعیل له خدای نه وغوښتل: (بقره/۱۲۸) **رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ** پروردگاره! موږ دواړه مسلمان وگرځوه.

او د قرآن د وینا له مخې یعقوب خپلو زامنو ته وویل: (بقره/ ۱۳۲) **فَلاَ تَمُوتُنَّ إَلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ**،مه مرئ، مگر مسلمان ومرئ.

۸ _ او دا فکر هم باید له شیعه گانو واخېستل شي، چې په خپلو ښارونو کې د کلیساگانو د جوړولو مخنیوی کوي؛ځکه قرآن اهل کتابو ته وایي: (حج/٤٠) **وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ**

که خدای ځینی په ځینو نورو دفع کړی نه وای؛ نو صومعې مسیحي معبدو ته او بیع یهودي معبودونه او صلوات مجوسي عبادت ځایونه به ړنگ شوي وای.

پیغمبر او خلفاو یې دغه ځایونه نه ورانول؛بلکې درناوی یې کاوه. د اسلام له نظره عبادتځایونه محترم دي.

۹ _ په دغو حدیثونو کې چې د مسلمانانو ترمنځ مشهور دی: اخر جوا الیهود من جزیرة العرب (یهود له جزیرة العرب نه وباسي) و لا یجتمع دینان فی جزیرة العرب (په جزیرة العرب کې دوه دینونه نه ځاییږي) باید شک پیدا کړای شي او پر هغوی دا ومنل شي، چې که دا حدیثونه صحیح وای؛ نو پیغمبر به یهودی او نصرانی ښځه نه کوله او د طلحه صحابي ښځه به یهودۍ نه وای او د نجران له نصاراوو سره به یې راکړه ورکړه نه کولای او د جزیي تړون به یې ورسره نه کاوه.

۱۰ _ مسلمانان باید له عبادته منع کړای شي او ورته وویل شي، چې خدای ستاسې له عبادت او اطاعته بې نیازه دی، خصوصا د حج په برخه کې باید مسلمانان په هره وسیله، چې کېدای شي، د حج له ادا کولو نه رامنع کړای شي او اصلا هر هغه عبادت نه منع کړای شي، چې په یوه خاص ځای کې د راغونډېدو او د دوی د خپلمنځي مینې او الفت سبب کیږي؛ لکه د جماعت لمونځ، د ویر او ماتم په غونډو کې ګډون او د امام حسین عزا داري او اصلا باید د جوماتونو،حسینیو او د علمي او دیني مدرسو له جوړولو او د کعبې د ودانۍ او د پیغمبر او مسلمانانو لویانو د قبرونو ودانولو سخت مخنیوی وشي.

۱۱ _ د خمس د وجوب په باب باید شیعه گانو ته شک واچول شي او وروښوول شي،چې خمس یوازې په هغو جنگي غنایمو کې دی، چې د جنگ له میدانه راوړل شي او په هغه عاید پورې څه اړه نه لري، چې کسب او هنره تر لاسه کېږي او پردې سربېره، شیعه گان باید په دې شک کې پرې ایستل شي،چې خمس باید مستقیما پیغمبر یا امام ته ورکړ شي، نه کوم دیني عالم او مذهبي مرجع ته او بلخوا یې دا باید غوږونو ته ورسول شي،چې علما په دغه ورکول کېدونکي خمس ځان ته کورونه،ودانۍ او ماڼۍ جوړوي او ستاسې په چارو کې یې نه لگوي.

۱۲ _مسلمانان باید د خپلو ټولو اسلامي عقایدو په باب شکمن کړای شي او دا ورته وویل شي،چې اسلام د استبدادي نظر خاوند دین دی او داسې دین دی، چې عمل پرې ناممکن دی، همېشه ترې سر غړول کېږي او دلیل یې په اسلامي هېوادو کې دغه ټولې غلاوې او گډوډۍ دي.

۱۳ _ د عقیدي، فکراو سلیقې له مخې باید د پلرونو او زامنو تر منځ بېلتون پیدا کړای شي؛زامن د پلرونو له روزنې نه ووځي او بیا به نوي ځوانان زموږ د روزنې لمن ته راپرېوځي او په اسانۍ به وکړای شو، چې له اسلامي افکارو د اسلامي علماوو له لمنې یې رابېل کړو.

۱٤ _ هر څنگه چې وي،باید مسلمانه ښځه له پردې نه راو ایستل شي او په مسلمانو ښځو کې بې ستري رواج کړو او د

ستر د لرې کولو لپاره باید ورته وویل شي، چې برقي او څادري د اسلام حجاب نه دی څادر او څادري له اسلامه د مخکې ایرانیانو جامه ده ا و برقع عباسي خلفاوو مسلمانانو ښځو ته را پیدا کړې ده. دا هم څه اسلامي لباس نه دی. د اسلام د صدر خلکو د پېغمبر ښځې لیدې، ښځې د نارینه وو په ټولو چارو کې شریکې وي.
نو چې کلهښځې له پردې نه راووتې، نران او ځوانان پرې زړونه بایلي بیا نو کورنیو ته فساد په خپله ورننوځي. د دی نقشې د عملی کولو لپاره باید لومړی هڅه وشي، چې په اسلامي هېوادو کې نامسلمانې ښځې له پردې نه راووځي،چې مسلمانې ښځې یې پر پله روانې شي.
۱۵ _ دجمعې (جماعت) د لمانځه د له منځ وړلو لپاره له دې لارې کار واخېستل شي،چې د جوماتونو په امامانو پورې د داسې فساد تورو پورې شي،چې خلکو ته اسانه ثابت کړي چې او د امامانو او مقتدیانو ترمنځ اختلاف پیدا کړای شي.
۱٦ _ د پېغمبر او د دین د لویانو قبرونه او حرمونه د مسلمانانو د پیاوړتیا ستر عامل دی، د هغو د له منځه وړلو هڅه پکار ده او خلک د دغو حرمونو له زیارته باید داسې منع شي،چې ورته ویل شي، د پېغمبر په وخت کې دغه حرمونه نه وو؛نو تر اسلامي شریعت وروسته یې جوړول په اسلام کې یو بدعت دی.بلخوا د دغو قبرونو په اصلیت کې شک پیدا کول پکار دي،چې د پېغمبر قبر دلته نه بلکې په ابوا کې د خپلې مورتر

ځنګ دی او ابوبکر او عمر هم په بقیع کې ښخ دي او د عثمان قبر هم نه دی معلوم، د علی قبر په نجف کې نه په بصره کې دی او په نجف کې هغه قبر د مغیره بن شعبه دی او د حسین سر هم په مسجد حنانه کې ښخ دی او تنه یې معلومه نه ده،چې چېرته ده؟ په کاظمین کې هم د دوو عباسي خلیفه ګانو قبرونه دي؛ نه د موسی بن جعفر او امام جواد، په مشهد کې هم د هارون قبر دی، نه د امام رضا او په سامرا کې بني عباس خلیفه ګان ښخ دي، نه امام هادي او امام عسکري او باید په بقیع کې د ټولو قبرونو ودانې او ږنجرې له منځه یوووړل شي او له خاورو سره خاورې شي.

لنډه دا چې د دغو ټولو حرمونو، زیارتونو او ګنبدو، چې په اسلامي ښارونو کې د دین لویانو د قبرونو په نامه دي، له یو مخې ړنګول پکار دي.

۱۷_ د سیادت او له پېغمبر سره د تړون مساله باید د مسلمانانو له منځه ووځي؛ځکه چې خلکو ته له دې امله،چې له پېغمبر سره تړون لري، درانه کتل کېږي او په لیدو پېغمبر وریادېږي او په مسلمانانو کې د پېغمبر یاد تازه کوي، د دغسې کسانو په نسب کې باید شک پیدا شي او د دوی پر سرونو تورې او شنې پګړۍ له دوی نه لرې او ځینی نور غیر سید یې پر سرولو ته مجبور کړای شي او ځینې غیر سید، چې خلک یې هم پېژني، چې سیدان نه دي، په ټولنه کې رامنځته شي، چې د

نورو په باب هم خلک شکمن شي، ورو ورو به دغه ظاهري امتیاز له منځه ولاړ شي.

دغه راز همدا نقشه د مذهبي علماوو د له منځه وړو لپاره هم موثره ده ځکه که دغه لباس او پګړۍ، چې د هغوی ظاهري امتیاز دی، د شکل د یو رنګۍ له امله ترې واخېستل شو، د هغوی اجتماعي موقعیت ورو ورو له منځه ځي او ارزښت یې کمېږي.

۱۸ _ هر څنګه چې کېږي، دغه حسینیې باید ورانې شي او د ویر او عزا غونډې،چې شیعه ګان یې د حسین د درناوي او تعظیم په نامه جوړوي،بیخي منع شي او یا یې لږ تر لږه واعظان او خطیبان کم کړای شي او د دې هدف د تر لاسه کولو لپاره باید واعظان او د حسینیو او عزادارۍ د مراسمو چلوونکي تورن شي،چې پردې ډلې د خلکو اطمینان او باور ورک شي.

۱۹_د مسلمانانو ترمنځ د ازادۍ په نامه بې بندوباري رواجول پکار دي او دا ورته باید وویل شي،چې امر معروف او نهی عن منکر نور معنی نه لري او هر څوک باید په خپل کار کې ازاد وي او دا عبارت یې په ذهن کې کېنول پکار دي چې: عیسی به دین خود و موسی به دین خود. یا دا چې یو د بل په قبر کې نه ښخلي،د امر و نهی موضوع او مخنیوی د دولت دنده ده،خلک یو د بل په چارو کې د مداخلې حق نه لري.

۲۰_د واده مساله باید مسلمانانو ته ډېره درنه وښوول شي او خصوصا د ودونو د زیاتوالي مخنیوی وشي او دا قانون یې باید

ترمنځ ځای شي،چې عرب د ایرانی ښځې د ودولو حق نه لري.
۲۱ _ د اسلام د ترویج مخنیوی باید وشي او مسلمانانو ته باید وویل چې اسلام د یوې قبیلې دین دی او په عربو پورې اړه لري؛ لکه قرآن چې وایي: (زخرف/ ٤٤) **وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ** او قرآن ستا او ستا د قوم لپاره ذکر دی.
۲۲ _ جاریه صدقې او سنتو؛ لکه موقوفات (اوقاف) او خیریه مرکزونه باید ور ورو له منځه یووړل شي او له خلکو نه واخېستل شي.
او د دغو نقشو تطبیق د دولت دنده وګڼل شي. خلک د مدرسې، جوماتو، پالنځي او عبادتخانې د جوړولو حق نه لري، دا د دولت کار دی او باید دولت یې نقشې عملي کړي.
۲۳ _ د مسلمانانو د قرآن په وضع کې باید لاس ووهل شي، لومړی باید له معنی او تفسیره واړول شي او یوازې لوست، ښکلو ویلو او د ژبې د تلفظ د اصولو زده کولو ته وهڅول شي او په خلکو کې دا شک راپیدا کړای شي،چې په قرآن کې لاس وهل شوی او هر څنګه، چې کېدای شي له قرآن نه هغه آیتونه وایستل شي،چې د یهودو او نصاراوو په غندنه کې دي او هر څنګه چې وي، غیر عربو مسلمانانو ته په خپلو ژبو (ترکي، فارسي، او.....) ترجمه شي او د عربي قرآن (اصل متن) له لوستو نه منع شي او همدارنګه پکې دا دودو ورو ور عام کړای شي، چې له اذان او د عربي دعاوو له لوستو نه ډډه

وکړي او په خپله ژبه يې ولولي او په احاديثو کې يې هم بايد لاس ووهل شي چې مسلمانان د خپلو احاديثواو مذهبي اخبار په باب کرکجن شي.
دا هغه ټکي وو، چې له هغه کتاب نه مې په ياد دي. د دې کتاب نوم و: اسلام څنگه له منځي ځي؟ دغه کتاب زما د هدف په تر لاسه کولو کې سترې نقشې را په لاس کړې، کتاب مې چې سکرتر ته ورکاوه، خپله حيرانتيا مې ورته وويله، هغه راته وويل: په دې وپوهېږه چې ته د دې کتاب د نقشو په عملي کولو کې يوازې نه يې؛بلکې وزارت تر ننه د دې نقشو د تطبيق لپاره ستا په څېر د پينځه زرو کسو په گمارلو او په اسلامي ټولنو کې يې په خپرولو بريالی شوی دی. د مستعمرو وزارت غواړي د دې نقشو لپاره يو لک کسه پکار واچوي او که مو د خپلو جاسوسانو او کارمندانو شمېر نومړې اندازې ته ورساوه؛ نو اسلام به په اسلامي هېوادو کې راوپرځولای شي.
سکرتر زياته کړه: زه تا ته زيری درکوم، چې موږ له پيړۍ نه په کمه موده کې خپلو هيلو ته رسېدای شو،که موږ په خپله هغه وخت مړه وو، زامن به مو ډېر ژر دغه برمختگ او قوت ويني او دا مشهور متل دی چې وايي: نورو وکرل موږ وخوړل، موږ يې کرو، چې نور يې وخوري.
هو: هغه وخت چې بريتانيا د اسلام په له منځه وړو کې بريالی او پر اسلامي هېوادو برلاسې شوه، بيا به نو مسيحيت د اسلامي

قدرتونو تر بار لاندې د دولسو پېړيو د خپل زغملي او خوارۍ غچ واخېستلای شي.

سکرتر وويل: صليبي جگړو له اسلامه غچ وانه خېستلای شو او څه گټه يې هم نه وه؛لکه مغولو چې په خپلو ټولو بې رحمانه وژلو سره هم اسلام له بېخه و نه نړولای شو؛ځکه نقشه يې ناسنجيده وه. يو لږ پوځي نقشې يې عملي کړې؛خو قدرت او اثرات يې له واره له منځه ولاړل.

خو اوس: زموږ ستره امپراتوري د ا سلام په له منځه وړلو کې له يوې سنجېدلې او دقيقې نقشې او له يوه اوږده انتظار سره پر مخ ځي، موږ چې پوځي بريد ته اړتيا لرو، دغه نقشه به مو آخر پلي کيږي؛ خو دا به هله کيږي، چې موږ په خپل اسلام له معارفو او حقايقو سره له منځه يووړلای شو.

په استانه کې د عثماني دولت سياسيون ډېر زورور دي او په عربي هېوادو کې يې همدا زموږ نقشې د خپل استعمار د پياوړتيا د پاره عملي کړي دي، د کوچنيانو د روزنې لپاره يې مدرسې جوړې کړې دي،چې هلکانو ته پکې د خپل گرانښت او محبوبيت درس ورکوي او په اسلامي ښاورنو کې يهودي کليساوې د نورو په لاسو جوړوي او شرابخوري،جواري او فحشاوې پکې خپرې کړې دي او ځوانان يې د ديني عقايدو په برخه کې له اشک او ترديد سره مخ کړي دي او د حکومتونو او عربي واکمنو ترمنځ يې شخړې رامنځ ته کړي دي او ښکلې مسيحي نجونې يې د لويانو اوا صيلو په کورنيو

کې ځای پر ځای کړي دي، چې دغه ټولې نقشې په دغو هېوادو کې اسلام له بېخه نړوي.

اووم یادداښت
سکرتر دوهم راز "سر" دا راوښود چې یوه پنځوس مخیزه کتابچگۍ یې راکړه،چې پکې په یوه پېړۍ کې د اسلام او مسلمانانو د ځپلو مختلفې نقشې رسم شوې وې او مطلب یې داسې ښوولی و، چې د دغو نقشو په عملي کولو سره یوه پېړۍ وروسته له اسلام نه هسې یو کیسه جوړېده، البته د رسالې مخاطب د وزارت رئیسان،سرپرستان، جاسوسان او کارمندان وو.
سکرتر د رسالې د ساتنې او د مطالبو د پټولو سخته ټینگتیا راباندې وکړه،چې دغه نقشې مسلمانانو ته ونه رسېږي او هغوی زموږ پرخلاف نقشې جوړې نه کړي.
د رسالې لنډیز دا و: لومړۍ فقره: له تزاري روسي امپراتورۍ سره پر پراخو اسلامي سیمو بخارا،تاجکستان،ارمنستان او خراسان د برلاسۍ لپاره مرسته باید وشي او همدارنگه له دغې امپراتورۍ سره له ترکیې سره د نښتنو سرحدي سیمو په لاندې کولو کې مرسته پکار ده.
دویمه فقره: له فرانسې او روسیې سره یو تړون په کار دی، چې د اسلامي نړۍ په ځپلو کې گډه نقشه جوړه کړي.
درېمه فقره: د عثماني دولت او ایران ترمنځ سختې شخړې باید رامنځ ته کړای شي او د فارس او ترک د اختلاف اور ته لمن ووهل شي.

د دواړو هېوادو د سرحدي سيمو پرتې قبيلې بايد په خپلو کې واچول شي او د اختلاف بايد په ټولو اسلامي ښارونو کې د نويو مذهبونو يا د زړو اختلافي مذهبونو د تجديد له لارې راپيدا کړای شي.
څلورمه فقره: د يوې ژورې نقشې د عملي کولو په برخه کې داسې يو کار کول په کار دي، چې د ځېنو اسلامي ښارونو حکومتونه د غير مسلمانانو په لاس کې پرېوځي، مثلا مدينه د يهودو لاس ته ورشي. اسکندريه مسيحيانو، يزد زردشتايانو، عماره ستورنمانځونکيو، کرمانشاه على اللهيانو او موصل يزيديانو ته. او د فارس خليج جزيرو ته د ځېنو هندوانو تر مهاجرولو وروسته بايد هغه سيمه هندوانو ته وسپارل شي. طرابلس دُ دروزيانو، قارض د علويانو او مسقط خوارجو او ناصبيانو ته ورکړای شي. او يو شمېر انګليسي مشاورين د بريتانيا د اهدافو د تر سره کولو لپاره په دغو سيمو کې ځای پر ځای کړای شي او دغه هر حکومت بايد د خپلې خاورې او اوبو پراخولو او زياتولو ته ولمسول شي،چې په دې توګه ټول اسلامي هېوادونه په خپلو کې سره وخوري.
پينځمه فقره: څومره چې کېدای شي د عثماني او ايراني دولتونو د تجزيې لپاره نقشې جوړې شي،چې پر وړو اتو زياتو هېوادو وويشل شي او د هند په باب هم بايد همدغه نقشه عملي کړای شي.

شپږمه فقره: په اسلامي ټولنو کې باید ظاهرا ښکلې او غلوونکي دینونه او مذهبونه رامنځ ته کړای شي او د هرې سیمې د جغرافیا او استوګنو د خصوصیاتو له مخې باید د دین لپاره نقشه جوړه شي؛ مثلا په شیعه سیمو کې باید داسې دین رامنځ ته کړای شي، چې امام حسین خدای وګڼي او جعفر صادق او مهدي ونمانځي او د علي بن موسی عبادت وکړي د لومړي دین لپاره مناسب ځای کربلا،دوهم لپاره اصفهان،دریم لپاره سامرا او د څلورم لپاره ښه مناسب ځای خراسان دی.

بلخوا د سنیانو دغه څلور مذهبه باید په څلورو دینونو داسې بدل شي چې په خپلو کې سره هیڅ رابطه ونه لري او په کتابونو کې یې داسې لاس ووهل شي،چې د هر مذهب پیروان یوازې په خپله ځانونه واقعي مسلمانان وګڼي او نورو ته د قتل وړ کافر ښکاره شي.

اوومه فقره: په مسلمانانو کې راز راز مفاسد؛ لکه زنا،لواطت، شراب او قمار رواج کړای شي.

چې د دې کار لپاره په اسلامي ملکونو کې اوسېدونکي غیر مسلمانان مناسب خلک دي او له همدېو نه باید د دې نقشې د عملي کولو لپاره زیاتې ډلې په کار واچول شي.

اتمه فقره: د اسلامي هېوادو د مقام اوکرسۍ خاوندان باید وپېرل شي او یا له ځینو لارو هغه کسان وګمارل شي، چې په وزارت کې زموږ د هیلو تر سره کوونکي دي او تر وسه باید داسې کار وشي، چې په هر اسلامي ښار کې غیر مسلمانان

واکم وي او د دې غرض لپاره ځینې غیر مسلمان خلک مسلمانان وښوول شي او په دغو مرکزونو کې وټاکل شي، چې زموږ هیلې پرې ترسره شي.
نهمه فقره: تر وسی وسی باید عربي ژبه له منځه یووړل شي او غیر عربی ژبو؛ لکه فارسي، کُردی او پښتو ته وده ورکړی شي او په عربې کې غیر عربي اصطلاحات ننه ایستل شي او دا له قرآن او حدیث نه د مسلمانانو ان عربو د لرې ایستو ستره نقشه ده.
لسمه فقره: په کار ده چې د واکمنو ترڅنګ هوښیار او ځیرک مشاورین وټاکل شي، چې پر واکمنو د وزارت د حاکمیت سبب وي او د دې نقشې د عملي کولو لپاره غوره لار داده، چې یو شمېر کسان د دې کار لپاره په نوبت سره د چپړاسي،زر خرید مریي او مینځې په توګه د حکومتونو دستګاه ته واستول شي، چې د خپلو زده کړو له مخې په هغه واکمن کې دومره نفوذ وکړي، چې د هغه مشاور شي او دومره ورپورې ونښلي، چې د بنګري په څېر یې په لاس کې پروت وي.
یوولسمه فقره: په اسلامي هېوادو کې د مسیحي مبلغینو له خوا د مسیحیت تبلیغات زیات کړای شي. مبلغین په هر ډګر کې د محاسب، طبیب او انجینر په نامه ولېږل شي، په اسلامي ملکونو کې مدرسې، کلیساګانې او په کلیسا پورې تړلې خیریه موسسې جوړې شي او په مسلمانانو میلیونونه مسیحي کتابونه وړیا وویشل شي او پردې ټکي باید ډېر زور واچول شي،چې په

مسلمانانو کې د هجري تاریخ ترخنګ مسیحي کال هم په رسمیت وپېژندل شي او په اسلامي هېوادو کې په جوړولو کلیساوو، صوامعو او معبدونو کې د کشیشانو او راهبانو په جامه زیات شمېر جاسوسان ننه ایستل شي، چې کار یې په مسلمانانو کې د مسیحیت د نفوذ اسانتیا او د اسلامي ولسونو د کورنیو اوضاعو د اطلاع ترلاسه کولو وي او باید زیات شمېر پوهان وګمارو، چې د اسلامي ټولو خصوصیاتو تر پوهېدو روسته په اسلامي تاریخ کې ګوتې ووهي او اړولی یې وویشي.

دولسمه فقره: د مسلمانانو ځوانانو (نجونو او هلکانو) په خامو لو کې باید هڅه وشي او په دیني عقایدو کې ورته شک پیدا کړای شي او څومره چې کېدای شي، د ښوونځیو،فاسدوونکیو کتابو،مجلو، جریدو،رادیویي خپرونو او غیر مسلمانانو بوای فرینډ او ګرل فرینډ ملګرې او ملګري له لارې یې باید اخلاق فاسد کړای شي او د نقشې د عملي کولو لپاره یو شمېر مسیحي هلکان او نجونې په اسلامي هېوادو کې وګمارل شي، چې د یو دام غوندې مسلمان ځوانان ښکار کړي.

دیارلسمه فقره: د اسلامي هېوادو کورنیو جګړو او انقلابونو ته باید لمن ووهل شي،له غیر اسلامي یا ګاونډیو یهودو سره د اسلامي هېوادو سرحدي شخړې باید تونديې کړای شي، چې د مسلمانانو زور اوبه شي او خپلې راتلونکې ته یې پام نشي او یو موټی نشي. مادي زور او فکري استعداد یې په دې لار کې ولګېږي او فعال او متحرک وګړي او ځوانان یې په دغو

کورنیو ا نقلابونونو او اختلافونو کې له منځه ولاړ شي او خپلسري او اله ګوله پکې خپره شي.
ځوارلسمه فقره: اقتصادي منابع خصوصا د کرنۍ ځمکي،رواني ويالې او نهرونه يې بايد شاړ شي او بېکاري او لټي پکې عامه کړای شي او د بيکارو لپاره يې بايد ځایونه جوړ شي او د نشه يي شيانو اعتیاد پکې زيات شي.
په دغه رساله کې دغه ځوارلس واړه فقرې پوره شرح شوې او د هرې فقرې د عملي کولو لپاره راز راز نقشې،عکسونه او شکلونه رسم شوي وو اما له سکرتر نه د دې ټولو معلوماتو او اطلاعاتو د را په لاس کولو له امله شکريه وکړه.
زه يو مياشت نور هم په لندن کې پاتې شوم، د وزارت لخوا بيا حکم وشو، چې دويم ځل عراق ته ولاړ شم، چې د محمد بن عبدالوهاب نقشه پوره کړم. سکرتر راته حکم وکړ، چې پام کوه درنه ډېر لږ غفلت او تفريط هم ونشي؛ځکه موږ ته د جاسوسانو او کارمندانو له خوا رارسېدلي مختلف راپورنه ښيي، چې دې (محمد بن عبدالوهاب) زموږ د اهدافو د تر سره کولو لپاره باوري سړی دی او د وزارت د اغراضو لپاره د سپړلۍ ښه اس دی.
سکرتر زياته کړه: دا ځل چې له محمد سره مخ شوې، خبره ورسره په ډاګه کړه؛ځکه په اصفهان کې زموږ کارمندانو هم ورسره هر څه په ميدان کې ايښې دي او د وزارت تجويز يې ورته ښکاره کړی او هغه هم منلی دی او موږ د هغه دا شرايط

منلي چې هغه به د خپلو څرگندونو او افکارو په باب د حکومتونو او علماوو له غندنې څخه ژغورو او دا چې پوره پیسې او وسلې به ورکوو او یو یو حکومت به ورته جوړوو،که وړوکی او په خپله سیمه (نجد) کې هم وي، د مستعمرو وزارت دا هر څه منلي دي. زه په دې خبره له خوشحالۍ نه په جامو کې نه ځاییدم. سکرتر ته مې وویل: اوس څه کار راسپارې او محمد د کومې نقشې عملي کولو ته وهڅوم؟ او شروع له کومه ځایه وکړم؟

سکرتر وویل: وزارت یو شپږ ماده ای نقشه جوړه کړې ده، چې باید محمد بن عبدالوهاب یې عملي کړي:

۱ _ په دې نامه د ټولو مسلمانانو کافرول،چې هغوی د ا سلام له واقعیت نه وتلي دي او د هغوی وینه بې ارزښته ده، باید ووژل شي او مالونه یې ولوټل شي او نر او ښځې یې باید د زرخرید و مینځو او مریانو غوندې بندیانې (اسیر) کړای شي.

۲ _ په دې نامه د کعبې ړنگول، چې دا ځای یو و وخت د بوتانو مرکز و او دا د شرک او بت نمانځنې له اثارو څنې ده او له حج نه د مسلمانانو منع کول او بیدیاني او صحرایي عرب د حاجیانو وژلو او د هغوی مالونو او پیسو لوټلو ته هڅول.

۳ _ له عثماني حکومت نه سرغړونه او د عثماني حکومت پر خلاف جنگ ته د خلکو لمسول او د پوځ او لښکر برابرول. د دې غرض د ترلاسه کولو لپاره پکار ده، چې لومړی د حجاز له

اشرافو او مخورو سره مبارزه وشي او، چې ځومره کېدای شي زور او اثر یې کم شي.
٤ _ په دې نامه په مکه، مدینه او د مسلمانانو په ټولو مقدسو ښارونو کې د ګنبذو او حرمونو ړنګول،چې دا ټول د شرک نښې دي او دغو ځایونو ته پنا راوړل او ورسره مینه درلودل له خدای سره د شریک پیدا کول دي او، چې ځومره کېدای شي، د مسلمانانو په نظر کې د پېغمبر او د دین د لویانو د شخصیت کمول او بې ارزښته کول؛ځکه دوی که هر څه وو؛ خو مړه شول ا و ولاړل او نور یې وجود د نننۍ نړۍ په چارو کې موثر نه دی.
٥ _ په اسلامي ښارونو کې وېره، ظلم او اړودوړ په هر توګه، چې وي باید خپور شي.
٦ _ په خلکو کې داسې قرآنونه خپرول پکار دي، چې په ځینو احایثو کې د شمېر زیاتوالی یا کموالی هم پکې ثبت وي.
سکرتر راته د نقشې په پای کې وویل: له دې درنې نقشې نه مه اندېښمنېږه، ته موظف یې، چې د نقشې مواد د محمد بن عبدالوهاب په لاس په اسلامي ټولنو کې وکړې،که فرضا په ترسره کولو کې یې پاتې راشې؛نو نور ځوک به یې تر تا وروسته ترسره کړي، د بریتانیا امپراتوري د اوږدې ساه په راښکلو عادت ده، پرمختګ ورو ورو کېدای شي.
ښه فکر یې کړی و، حضرت محمد یو کس و، دومره لوی انقلاب یې سرته ورسولای شو،محمد بن عبدالوهاب هم یو

سړی دی، د دې نقشې په تر سره کولو کې یې څه خنډ دی؟ دی هم دا نقشه عملي او سرته رسولای شي.
څو ورځې وروسته مې له وزیر او سکرتر سره خدای پاماني وکړه او له ښځې،زوی او دوستانو مې مخه ښه واخېسته، په خدای پامانۍ کې مې ګران زوی راته وویل: بابا ژر راشه ! سترګې مې له اوښکو ډکې شوې، اوښکې مې ټینګې نه کړای شوې، ښځې مې راته وکتل او سخت یې وژړل.
عراق ته روان شوم او تر سختو کړاوونو له تېرېدلو روسته ینمه شپه، چې بصرې ته ورسېدم له واره د عبدالرضا کور ته ولاړم، ویده راپاڅېد روغبړ یې راسره وکړ، په غېږ کې یې ونیولم، زه ویده شوم، سهار راته عبدالرضا وویل: څو ورځې مخکې محمد بن عبدالوهاب بصرې ته راغلی، و ستا پوښتنه یې کوله، څو ورځې ولاړ او تا لپاره یې لیک راکړ، لیک مې واخېست و مې لوست، لیکلي یي و،چې نجد ته ځم او خپل د نجد پته یې هم لیکلې وه.
زه له واره په هماغه ورځ نجد ته روان شوم، له څو ورځو کړاو، سختۍ او مزله وروسته نجد ته ورسېدم او د محمد ځای ته ولاړم. محمد په کور کې و، ډېر کمزوری شوی و، څه مې ورته و نه ویل؛ خو هغه راسره دا تړون وکړ،چې زه به دې د مریي په نامه وښیم، چې بازار کې مې اخېستی؛خو چېرته مې لېږلی وې، اوس له سفره راغلی، دوستانو ته یې داسې وښوده او خلکو هم زه په همدې نامه وپېژندم.

لنډه دا چې د نوي مذهب د ځرګندولو مقدمه مو جوړه کړه.
۱۱۴۳ هجري کال و، له محمد بن عبدالوهاب نه خپل ملګري راتاوو وو، چې خپل نوی مرام یې ځرګند کړ، لومړی یې په یو لړ نغښتو او سرسري خبرو مطلب خاصو دوستانو ته وړاندې کړ او بیا یې د مطالبو د پراختیا او وینا او عقایدو په توضیح پیل وکړ، ما هم په دې ترخ کې خلک د هغه ملاتړ ته هڅول، ګڼ شمېر پلویان ترې راغونډ وو او ډېری پیسې مو ورکړې.
کله به چې د شیخ په ملګرو کې د دښمنانو د برید له امله څه کمزوري ماته ګډېده، ما به استقامت او ټینګار ته هڅول او داسې به مو ښوده،چې زه په داسې حالاتو کې تر دوی ټولو کلک یم، د محمدتبلیغ او دعوت به چې څومره زیاتېدو هماغومره به یې د ښمنان زیاتېدل او کله به محمد دومره سوړ شو، چې د نقشې له عملي کولو نه به لاس پر کېدو ته ساز شو او له لارې به اوښتو ته تیار شو؛ خو ما به یې د عزم د ټینګولو هڅه کوله او ورته به مې ویل: محمد (ص) تر تا زیات دښمنان درلودل او تر تا زیات مخالفت ورسره کېده، دغه دښمني او مخالفتونه ستا د پرمختګ او لویي نښه ده، هر سمون په لومړي سر کې له یو لړ مبارزو او برید سره مخېږي.
لنډه دا چې له دښمنانو سره لاس و ګریوان وو، داسې جاسوسان مو پکې ننه ایستل، چې د هغوی خلک وو؛ خو په پیسو مو ا خیستل. کله چې به پر موږ حمله کېده، جاسوسانو به

خبرولو او یا که دښمنانو زموږ پر خلاف کومه نقشه جوړوله؛نو له واره به خبرېدو او نقشه به مو شنډوله.

یوه ورځ خبر شو چې د محمد ځینې دښمنان د ده د تښتونې په تکل کې دي.ما یوه نقشه جوړه کړه، چې د هغوی هر څه مې بېکاره کړل او بې پته مې کړل او خلک ترې ټول خپار شول.

محمد ماته ژمنه راکړه، چې د مستعمرو د وزارت ټول شپږ گوني مواد به عملي کوم؛خو ا وس یې د ټولو عملي کول ناممکن دي او دا ډېره لرې ده، چې کعبه ړنگه کړو، که پر ټول حجاز واکمن هم شو، همدا راز د نوي قرآنکریم ترتیبول هم ډېر لرې ښکاري.

محمد زیات له مکې او استانې نه وېرېده. ویل یې: که موږ دا دواړه خبرې ښکاره کړو،دومره لښکرې به راباندې راوخېژي، چې که هر څه وکړو، زور به مو پرې ونه رسي او ما هم د هغه دا عذر ومانه؛ځکه د هغه وخت اسلامي فضا د دې دواړو خبرو د عملي کېدو تاب نه درلود.

څو کاله وروسته، چې د محمد بن عبدالوهاب نقشه د عملي کېدو په درشل کې وه، د مستعمرو وزارت وکړای شول، چې محمد بن سعود (د درعیسي امیر) زموږ په لور رامات کړي، هغوی موږ ته استازي راولېږل او له موږ سره یې همکاري اعلان کړه او د نقشې لنډیز د دوو محمدانو (محمد بن عبدالوهاب او محمد بن سعود) د پیوستون له امله عملي شوه،

د محمد بن عبدالوهاب د مذهب او د محمد بن سعود د قدرت له امله دواړه د خلکو پر ذهنونو، هېواد، شتمنۍ او ځانونو مسلط شول؛ځکه تاریخ ثابته کړې،چې دینې حکومتونه تر مذهبي پردې لاندې پر خلکو د تسلط له مخې تر مادي حکومتونو ډېر پیاوړي وي.

له دې امله نو زموږ نقشه پیاوړې شوه او د "درعیه" مو حکومتي پایتخت او مذهبي مرکز وټاکه او د مستعمرو وزارت په پټه له نوي حکومت سره د پیسو او بودجې مرسته کوله.

نوی حکومت ظاهرا یو شمېر مریان په بیه وپېرل، دغه مریان انګلیسي افسران وو، چې د مستعمرانو په وزارت کې یې د دې کار زده کړه کړې وه، عربي ژبه یې ښه روانه زده وه او په پارتیزاني او صحرایي جګړو کې ښه تکړه شوي وو، د دوی شمېر یوولس کسه و او د محمد بن سعود ټولې یرغلیزې نقشې او پوځي حملې د همدغو یوولس کسو له خوا جوړېدې او، چې هره نقشه به موږ دواړو محمدانو ته ورکړه، دوی به له ډېر لږ تخلف پرته ترسره کوله؛ البته ځینې وخت به، چې پر کومه خبره یا پیښه د وزارت له خوا څه خاص دستور رانه غی؛ نو بیا به زموږ تر منځ مناقشې کېدې؛خو دغه مناقشې به هسې لاس او مصنوعي وي او په اصل هدف کې سره یوه خوله وو.

موږ د عربي قبایلو نجونو سره ودونه وکړل او څه چې موږ ته حیرانوونکی وو، هغه له مېړه سره د مسلمانې ښځې اخلاص او سپېڅلتیا وه.

موږ په دغو ودونو سره په قبایلو کې داسې ورننوتو، چې موږ ته د قدرت یوه اډه شوه او دغه قدرت ورځ پر ورځ زیاتېده او مرکزیت یې ورځ په ورځ پیاوړی کېده. که ځینې ناوړه پېښې رامنځ ته شوې نه وای؛ زما له دغې کرلې زېږ نه به یوه مېوه داره ونه جوړه شوې وای او سل فیصده مطلوبه مېوه به یې کړې وای.

پاورقي

(۱) ګران لوستونکي پوهیږي، چې د دې پوښتنې رښتینی ځواب دا نه دی؛ بلکې دا دی، چې کافر د مسلمان له نظره؛ځکه ناولی دی، چې دغه ناولتیا له کافر نه د مسلمان د بوړن او ترهې سبب شي او د هغه ټولو کړو وړو ته په بده سترګه وګوري،چې په دې توګه پردی او اجنبیان یې تر اثر لاندې رانه وستلای شي.

(۲) دا خبره به ښاغلي همفري ته دروغ ښکاري؛ خو انجیل مسیح شرابخور څه چې شرابساز هم ګڼي. انجیل یوحنا دویم باب له ۱-۱۲ جملې:

په دیرشمه ورځ په قانای جلیل کې واده و، د عیسی مور هم پکې وه، عیسی او شاګردان یې هم ورغوښتل شوي وو او، چې څه وخت شراب خلاص شول د عیسی مور عیسې ته وویل: شراب نه لري؟ عیسی ورته وویل: یه ښځې ستا په ما پورې څه کار دی؟ زما وار لا نه دی راغلی. مور یې نوکرانو ته وویل: زه چې څه درته وایم، هغه وکړئ،هلته د یهودو د پاکولو لپاره شپږ ډبرینې پیالې ایښې دي، چې دوه یا درې کیله مایع پکې ځاییده. عیسی ورته وویل: پیالۍ له اوبو ډکې کړئ بیا مې ورته وویل: واخلئ او د مجلس رئیس ته یې یوسئ، د مجلس رئیس، چې شراب شوې اوبه وڅکلې،و نه پوهېده، چې له کومه راغلې؛خو نوکران یې پوهېدل، د مجلس مشر د واده هلک(زوم) ته مخ ورواړوه، ویې ویل: خلک ښه شراب مخ

کې راوړي او تر مستۍ وروسته ناښه راوړي؛خو تا ښه شراب تر اوسه ساتلي وو، همدا د عیسی لومړنۍ معجزه وه، چې په فانای جلیل کې یې وښوده او خپل زور یې څرګند کړ؛ نو شاګردانو یې پرې ایمان راووړ.
انجیل متی۲٦ باب – ٦۲ او ۷۲ جمله – انجیل مرقس – ١٤ باب، ۲٤-٥۲ جمله، انجیل لوقا۲۲ باب – ١۷ جمله:
او دا چې ډوډۍ یې خوړه؛ نو عیسی ډوډۍ راواخېسته، د برکت لپاره یې توکړه توکړه او دوی ته یې ورکړه، و یې ویل: واخلئ وخورئ! دا زما جسد دی او پیاله یې راواخېسته، شکر یې وایست او دوی ته یې ورکړه او ټولو ترې وڅښل او و یې ویل دا مې د نوي عهد وینه ده، چې په ډېرو ځایونو کې تویېږي،تاسو ته وایم، چې تر دې وروسته به د انګورو څوښه تر هغې ونه خورم، چې تر څو یې د خدای په ملکوت کې ونه څښم،د دې خبرې دا مطلب دی، چې عیسی (اسمان ته د تګ) تر شپې پورې شراب (د ا نګورو څوښه) څښل.
(۳) داسې سپین سترګي له یوه کینه کښ مسیحي نه لرې ده؛ خو څنګه چې مې د دغو یادداښتونو له لیک او ترجمې نه بل هدف درلود،نه مې غوښتل،چې د یادداښتونو په متن کې لاس ووهم؛ نو د دوی لیکنې مې کټ مټ راواخېستې.
خو تاسې وینئ او سترګور مسلمانان پوره خبر اوسئ، چې د پرونۍ نړۍ په ناوړه وضع کې د اسلام او رسول الله (ص) د لوړو ښوونو پرمختګ یوازې یو عامل درلود او هغه دا، چې

معارف او قوانین يې د ستم ځپلي ملت له فطري او قلبي غوښتنو سره سم او له جنایت او شهوت نه لرې وو؛ خو د نننیو مسلمانو ملتونو د بدمرغیو او بدبختیو علت د هغوحقایقو او معارفو تر پښو لاندې کول دي او دغه غربي مسیحي ولسونه، چې د یو دوو پیچونو په جوړولو دا گڼي، چې بس د تکامل او انساني قدرت وروستي حد ته رسېدلي دي او مسلمانان د ذلت او خوارۍ په کنده کې پراته دي. پرېږده، چې د هغوی د شهوت او د قدرت د مستۍ دور تېر شي او دغه حیرانونکې صنعت يې نور هم دومره پر مخ ولاړ شي، چې هستي او وجود يې د نابودۍ په خطر کې وغورځوي او د اتومي وسلو په استعمالولو سره، چې د صنعت او قدرت د پرمختگ محصول يې دی، هره شېبه د خپلې نېستۍ او ریز مریز کېدو ننداره پخپلو سترگو وکړي بیا به نو له ناچارۍ له دغه ستومانه او له فساد،وېرې او ډاره ډک ژوندانه نه د خلاصون لپاره اسلام ته پناه راوړي او اوس هم په لویدیځ کې ډېر لویدیځیان تر پلټنو وروسته اسلام ته رامات شوي.

(٤) دا خبره د پیغمبر اکرم د دستور پر خلاف ده؛ځکه د اسلام د پیغمبر دستور دادی، چې د فتنې د راڅرگندېدو په وخت کې باید هر نا اشنا او نامعلوم شی د مسلمان له نظره شکمن او مشکوک وي او ترې ډډه وکړي او دا ایت: یا ایها الذین امنوا اجتنبو کثیرا من الظن: ای مومانو! له ډېرو گومانونو نه ډډه

وکړئ.د هغه چا په باب دی، چې مومنوالی يې ثاب وي او له هر اړخه پېژندلی اوسي.

(۵) د اهل سنتو د وينا له مخې، د شيعه و ټول دولس گوني امامان د پيغمبر لخوا غوره شوي وو. شيخ سليمان قندوزي حنفي د خپل کتاب ينابيع المودة په ٤٤٠ مخ کې د شيخ الاسلام حمويني شافعي د فرائد السمطين په حواله له حضرت ابن عباس نه نقل کړي، چې يوه ورځ يو يهودي عالم (نعثل) د پيغمبر حضور ته راغی و يې ويل: محمده ! زه درنه يو څو پوښتنې کوم؛ که ځواب دې راکړ؛ ايمان درباندې راوړم او مسلمانيږم.

رسول الله وفرمايل: وايه ابا عماره!

و يې يل: محمده ! خدای دې راته تعريف کړه.

پيغمبر (ص) وويل: خدای له هغه پرته، چې په خپله يې ځان توصيف کړی، پېژندل کېدای نشي. بيا يې د خدای د معرفت او توحيد په باب توضيح ورته وکړه.

ويې يل: رښتيا دې وويل: پوښتنه يې وکړه: د خپل وصي (خليفه) په باب راته څه ووايه: داسې پيغمبر نه دی تېر شوی، چې وصي يې نه وي لرلای. زموږ پيغمبر موسی يوشع بن نون خپل وصي کړی و.

پيغمبر(ص) وفرمايل: زما وصي علی بن ابيطالب او زما دواړه لمسي حسن او حسين او په حسين پسې يې زوی علي بيا زوی يې محمد زوی يې جعفر زوی يې موسی په موسی پسې زوی

علي زوی يې محمد زوی يې علي زوی يې حسن زوی يې حجت محمد مهدي دی او دا دولس کسه دي.
يهودي وويل: دا راته ووايه، چې علي، حسن او حسين به څنګه مري؟
رسول الله وفرمايل: علي به پر ککره له ګوزاره مري، حسن ته به زهر ورکول کېږي او حسين به حلالوي.
و يې ويل: ځای به يې چيرته وي؟
ويې ويل: په جنت کې له ما سره.
يهودي وويل: اشهد ان لا اله الا الله و اشهد انک رسول الله و اشهد انهم الا وصيا بعدک. ما دا هر څه په پخوانيو کتابو کې لوستي، هغه کتابونه يې رسول الله ته ياد کړل.
(٦) د اسلامي وحدت مسئاله د نړۍ د مسلمانانو ستره هيله ده او بېشکه چې د مسلمانانو د مشرۍ او حاکميت سبب به شي؛ خو د بده مرغه کله له دغې مسئالې نه ناوړه استفاده کېږي. ځينې دا ګڼي، چې اسلامي وحدت ګڼې د اعتقادي پولو له منځه وړو ته وايي او دا غلط ګومان دی؛ځکه څه چې د وحدت له پلوه ورته مسلمانان اړ دي، هغه د مسلمانانو ټولنيز او نړيوال وحدت دی؛خو د ټولنيز وحدت په صورت کې اعتقادي پولې بايد پوره پر ځای وي.
(٧) دغه حديث د اهل سنتو په ټولو لويو کتابونو کې؛ لکه صحيح مسلم ٧ج، باب فضايل الصحابه، فصل علي، د مصر د محمد علي صبيح چاپ ١٢٣ مخ. صحيح ترمذي ٢ج،

۳۰۸مخ. الصواعق المحرقه، دابن حجر ۱۳٦ مخ، د مسند احمد ٤ج، ۳۷۱ او ۳۷٦ مخونو کې راغلي دي.
(۸) مسند احمد حنبل ۱ج، ۵۲مخ او ۳ج ۳۲۵ مخ.
(۹) فتح الباري، فی شرح صحیح بخاري ۱ج، ۳۰ مخ.
(۱۰) قرآن صریحا فرمایي: کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم.
(۱۱) محمد د مستر همفري مستعار نوم دی.
(۱۲) دا جمله د اسلامي حکیمانو حکیمانه وینا ښکاري، په حدیث کې راغلې جمله داده، چې: العلم علمان علم الادیان و علم الابدان (علمونه دوه دي، په دیني چارو پورې اړوند علم او په بدنونو پورې اړوند)
(۱۳) محمد بن سعود سعودیانو دکورنۍ نیکه و، چې په ۱۱٤۷ هجري قمري کال وهابي مذهبه شو او انګلیسانو د نجد حکومت پر ګدۍ کېناوه او پر ۱۱۷۹ هجري قمري کال ومړ.
د قرآن مجید په څلورو آیتونو کې په ډاګه دحضرت محمد(ص) پیغمبرۍ ته اشاره شوې ده:
۱ _ آل عمران ۱٤٤: **وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ**
۲ _ احزاب ٤۰: **مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا**
۳ _ محمد: ۲ آیت: **وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ**

٤ _ فتح ۲۹: مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ

دلته چې ليکونکي د غزالي غوندې متکلمانو او يا د مولانا جلال الدين بلخي غوندې عارفانو د کتابونو په باب کوم قضاوت کړی؛ نو يا نه پوهېږي او يا دا چې نيت يې بد دی، دا ډول کتابونه يو لړ عملي اخلاق دي، چې انسان تزکيې او پاکوالي ته رابولي او دا نه ښايي، چې موږ تزکيې او د نفس تهذيب ته گوښه کېناستل، رهبانيت او له ټولنې ځان لرې ساتل ووايو.